«De er jo norsk?» «Af fødsel ja! Men verdens-borger af gemytt!»

TrAP Office for Transnational Arts Production

Avisa du nå holder i hånda er utgitt av TrAP. «10 undersøkelser» skal ta for seg omstridte begreper i et kulturelt mangfoldig samfunn, og kommer ut to ganger i året. I den første utgaven ser vi nærmere på migrantens plass i dagens samfunn. ——

10 undersøkelser

fra forsiden:
Henrik Ibsen, *Peer Gynt*

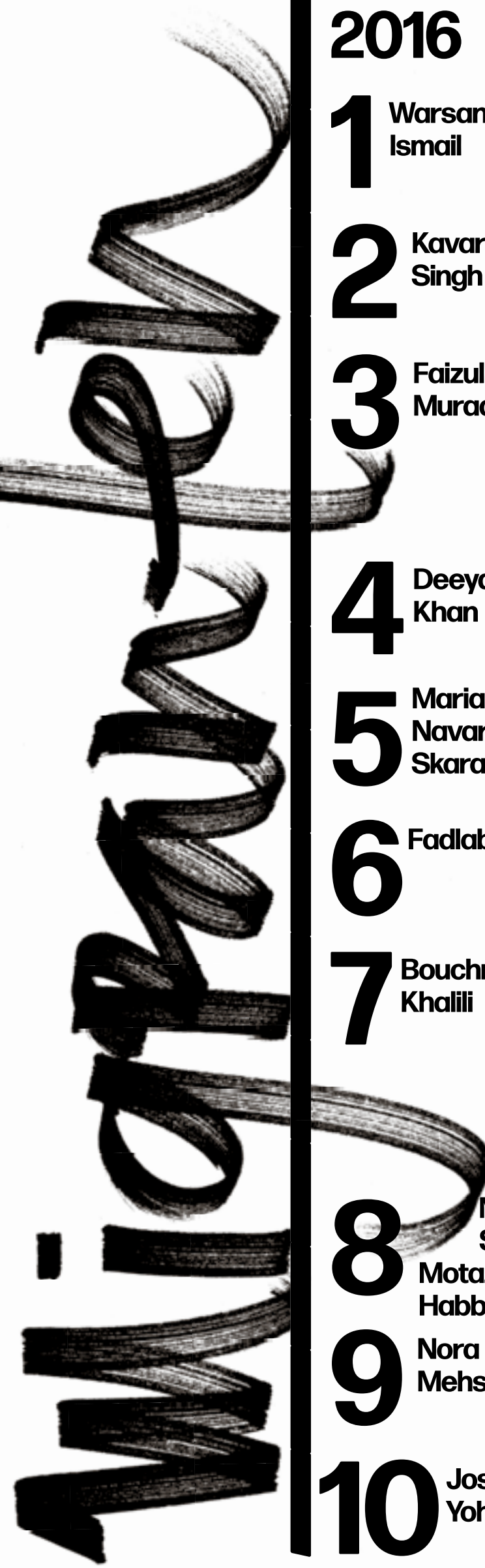

Høst 2016

1 Warsan Ismail

2 Kavar Singh

3 Faizullah Muradi

4 Deeyah Khan

5 Maria Navarro Skaranger

6 Fadlabi

7 Bouchra Khalili

8 Marie Skeie Motaz al Habbash

9 Nora Mehsen

10 Josef Yohannes

1

Verden er rett utenfor dørterskelen

Gjesteredaktør Warsan Ismail

Warsan Ismail er skribent, blogger og medisinstudent. Hun har vært redaktør for denne utgaven av 10 undersøkelser.

Kavar Singh er en prisvinnende regissør som har jobbet med blant annet Karpe Diem og Nico & Vinz. Han har en sterk visuell tilnærming til videoene han lager og kjennetegnes ved å blande flere stilarter.

Mennesket er alltid på vandring. Helt siden de første oppreiste menneskene forlot Afrika for å befolke Midtøsten og Sørøst-Asia, har deres barn krysset lange strekninger etter frodig skog og fruktbar jord. På veien, under den åpne stjernehimmelen, har mennesket utvekslet gener. I følge skapelsesmyten som omkranser min klan er jeg etterkommer av en ung jemenittisk kjøpmann og barnebarnet til alle somalieres stamfar, *Samaale*. Selv om myten er kontroversiell vet vi at dagens somaliere er en genetisk mosaikk sammensatt av nubiere fra vest, arabere fra nord, bantu fra sør og ulike urbefolkninger fra Afrikas horn.

Det genetiske mangfoldet hos somalierne er ikke unikt. Arkeologiske funn, lingvistikk og moderne bioteknologi viser at også nordmannen er et komplekst individ. Gjennom folkevandring, vikingtokter og handel bidro russiske, iberiske, franske, tyske, britiske og nederlandske gener til nordmannens skapelse.

Nordmenn har dessuten eksportert sine gener. Over hele Europa, fra Svartehavet i øst til de britiske øyene i vest, finner vi i dag mennesker som er i stand til å lagre store mengder jern i kroppen. Tilstanden heter arvelig hemokromatose. Den genetiske mutasjonen som forårsaker sykdommen oppstod for seks tusen år siden, og kan spores tilbake til reiseglade, yre vikinger på Vestlandet. Men nordmennenes genetiske arv er ikke bare jernoverskudd:

I USA bor det i dag over ti millioner amerikanere med norske aner. Disse er i slekt med åtte hundre tusen nordmenn som emigrerte til USA mellom 1825 og 1939. I likhet med mange av migrantene vi i vår tid kaller «lykkejegere», forlot de et land der sterk befolkningsvekst hadde ført til ressursmangel. I begynnelsen var det nok ikke lett å være norsk i Statene. Språket var ukjent, skikkene var fremmede og sykdommene dødelige. «Jeg må tilføye-», skrev en av de utvandrede hjem «-at en mann som reiser fra sin gård i Norge og går over til Amerika med tanke om å få en bedre gård, sjelden lykkes.»

Oljepengene har siden gjort det lettere for nordmenn flest å oppholde seg i utlandet. Vi reiser for å søke utdanning, arbeid, rekreasjon og selvrealisering. Vi er ikke alene. Tre prosent av verdens befolkning bor utenfor sitt opprinnelsesland, i følge FN. Det vil si at nesten en kvart milliard mennesker har krysset grenser for å bedre sin økonomiske og sosiale situasjon, men også for å flykte fra krig og naturkatastrofer.

Bevegelse er et definerende trekk ved det tjueførste århundret. Filosofen Thomas Nail erklærer i *The Figure of the Migrant* at migranten er den viktigste figuren i vår samtid. I følge Nail er migrasjon et spekter alle mennesker beveger seg langs på et eller annet tidspunkt i våre liv. Vi er alle migranter, men vi beveger oss ulikt. For noen mennesker er bevegelsen midlertidig. De opplever migrasjonen som et fritt valg, bevegelsen påvirker ikke deres plass i det sosiale hierarkiet og de forutsetter at migrasjonen gir dem bedre økonomiske og sosiale muligheter.

På den andre siden er det mennesker som opplever at det eneste valget de har er å forlate sine hjem. Det er dem som, i følge poeten Warsan Shire, innser at *home is the mouth of the shark*. De kan hverken forutsette at migrasjonen får et positivt utfall eller forvente samme plass i den sosiale rangstigen.

Statusfallet er stort sett unngåelig. Flukt fjerner flyktningens forhistorie. For selv om en flyktning

2

Visuelt essay: Kavar Singh

Lett å være rebell i kjellerleiligheten din

«Statusfallet er stort sett unngåelig. Flukt fjerner flyktningens forhistorie.»

Det finnes utallige videoer, dokumentarer, filmer og nyhetsinnslag med tematikk om multikultur, innvandring og religion. Både i positivt og negativt lys, som dehumanisering av «de andre».

Da jeg begynte planleggingen for billedbruken til musikkvideoen for Karpe Diem's «Lett å være rebell i kjellerleiligheten din» var det viktig for meg at det visuelle fikk et ekstra lag som ikke bare ville få denne musikkvideoen til å skille seg ut, men som kanskje også ville forminske fremmedfrykt og snakke til følelsene hos publikum.

tar med seg universitetsgradene sine eller viser til arbeidserfaring, er det få institusjoner fra flyktningens hjemland som kan bekrefte dokumentene. De må lære å leve livet på nytt.

Jeg møter ham noen ganger i de mørke, snirklete kjellergangene under Ullevål sykehus. Det er her garderobene ligger og jeg må naturligvis skifte til hvit kittel, bukse og frakk før jeg kan delta i undervisningen på avdelingen. Jeg møter ham i det han dytter store, stålfargede skittentøyskurver fra garderobene og til, antar jeg, vaskeriet. Jeg smiler alltid bredt og han smiler alltid like bredt tilbake. Når jeg har tid, slår vi av en prat i det dunkle lyset. Men til forskjell fra samtalene vi har under sola, er våre kjellersamtaler anstrengte. Jeg enser at han er flau over sin situasjon, og jeg blir flau på hans vegne. Dette er min koranlærer som aldri planla å bli koranlærer. Han hadde studert arabisk, italiensk og fransk, men også litteratur og filosofi, ved lærerhøyskolen i Mogadishu. Nå vasker han klær istedenfor å ta sin rettmessige plass i et klasserom.

I det engelske språket skilles det mellom *expat* og *immigrant*. Da den togolesiske journalisten Mawuna Remarque Koutonin angrep begrepet *expat* i *The Guardian*, og påstod at kun hvite fikk denne hedersbemerkningen, fikk han raskt svar fra en selverklært indisk-singaporsk *expat*. Rushika Tulshyan skrev at hun var født i Singapore av velstående indiske foreldre, at hun hadde fått muligheten til å ta en internasjonal eliteutdannelse og at hun nå arbeidet i USA med et singaporsk pass. Hun hevdet at merkelappen *expat* ikke er basert på etnisk tilhørighet, men snarere på økonomisk velstand. En *expat,* mente hun, er en global nomade som lett kan forflytte seg over landegrenser dersom lysten og behovet setter inn.

Expat og *immigrant* illustrerer de ulike bevegelsesmønstrene som Thomas Nail beskriver i sin migrasjonsteori. Rushika Tulshyan kan bevege seg fritt over landegrenser ved hjelp av god økonomi og et anerkjent pass, og hun opplever bevegelsen som en positiv prosess. Koranlæreren min beveget seg ikke fritt, men måtte smugles inn til Norge. Bevegelsen var farlig og smertefull. Men kanskje er det mest smertefulle at en singaporsk-inder kan reise verden rundt og beholde sin status som øvre middelklasse, mens en gammel litteratur- og språklærer fra Somalia aldri vil bli gjenkjent som en person med stor kulturell kapital.

Vi opererer ikke med dette begrepsparet i det norske språket, men distinksjonen eksisterer likevel. Få nordmenn assosierer ordet *innvandrer* med svensker og spanjoler som flytter til Norge for studier, jobb eller kjærlighet. Selv de østeuropeiske arbeidsinnvandrerne blir stort sett kalt østeuropeere. «Innvandrer» assosierer vi med en person som er eller begynte fattig. Billetten til Norge gikk gjennom arbeidsinnvandring fra Pakistan før den døren ble boltet på syttitallet, FNs kvotesystem eller menneskesmugling. Innvandreren er en person som må *integreres* i det norske samfunnet.

Da min mor kom til Norge på nittitallet fikk hun vite at integrering handler om å lære seg norsk og betale skatt. Statistikken viser at de fleste innvandrere –over tid– får bedre råd, bedre plass, bedre utdanning og er sysselsatte. Likevel er det et flertall, eller i det minste et veldig høylytt mindretall, som mener at integreringen er mislykket i Norge.

Tidligere i år ringte Ipsos til tusen personer på bestilling fra Aftenposten. Spørsmålet de stilte var: Hvor godt eller dårlig synes du integreringen fungerer i Norge? Over førti prosent svarte at de synes integreringen fungerer dårlig. Tretti prosent synes at den hverken fungerer godt eller dårlig. Utvalget er selvsagt lite, men resultatet er en god indikasjon på den generelle stemningen i landet. Nemlig at disse innvandrerne er et problem vi ikke får gjort noe med. En stemning som ikke samsvarer med inntrykket resten av Europa har av norsk integrering.

Migrant Integration Policy Index publiserte i 2015 en sammenligning av integreringen i en rekke vestlige land. De så på mobilitet i arbeidsmarkedet, utdanning, politisk deltakelse, helse, utlendingslov og antidiskriminerings-politikk, og rangerte Norge som nummer fire av 38 land. Vi er like flinke på integrering som Finland, og flinkere enn Canada, USA, Danmark, Nederland, Tyskland og Storbritannia.

Hvordan har det seg da at nordmenn tror at innvandrerne ikke evner å bli en del av det norske samfunnet? Antakeligvis fordi definisjonen på integrering blir smalere og smalere for hvert år. I høst har politikere både fra høyre- og venstresiden erklært at det å være norsk er mer enn lover. Det er også et verdisett.

Men hvilke særnorske verdier en innvandrer må abonnere på er vanskelig å vite. Norskhet forbindes gjerne med aktiviteter (ski), matretter (brunost på vaffel), snacks (kvikklunsj), klesdrakt (bunad), merkedager (syttende mai) og personlighetstrekk (tilbaketrukkenhet). Utover dette refererer vi støtt og stadig til Menneskerettighetserklæringen. Antagelsen er i så fall at innvandrerne, især flyktningene, ikke deler disse verdiene til å begynne med?

Da hundre tusener av flyktninger trosset sjøen for å finne fred i Europa, havnet kontinentet i en eksistensiell krise. Hva skjer med oss nå, spurte mange europeere skrekkslagne. Flyktningene ble raskt noe annet enn flyktninger: De ble en trussel mot rikets sikkerhet, en trussel mot velferdsstaten, en trussel mot suvereniteten og en trussel mot den europeiske kulturarven.

I en verden som raskt endrer seg, må vi stadig definere oss selv på nytt. Slik har det vært gjennom hele menneskehetens historie. Denne eksistensielle krisen derimot handler om å utdefinere andre. Vi sier at vi er fordi de ikke er. Vi er tolerante, fornuftige og frihetselskende, fordi de ikke er tolerante, fornuftige og frihetselskende. Vi bestemmer at jo mer fremmedartet et menneske er i framtoning og livssyn, desto mindre av oss er vedkommende. Desto mindre intellektuell, ressursrik og kreativ. Denne vrangforestillingen om innvandreren som den andre frarøver tusener av mennesker kontrollen over egen fortelling. De blir definert av nordmenn som forsøker å finne seg selv, og det uunngåelige statusfallet blir høyere enn det trenger å bli.

Vi leser og hører intervjuer med flyktninger som forteller at de «- er ganske like [oss] nordmenn», flyktninger som utretter formidable heltedåder under tøffe forhold og flyktninger som på kort tid briljerer i den norske skolen. Disse flyktningene kaller vi ressurser fordi de er lett «integrerbare». Men med integrering mener vi at de lettere kan innrette seg forhold, systemer og –ja– verdier som vi allerede har bestemt. Integrering, eller innretting, handler om å få en innvandrer til å bli en del av et felleskap hun ikke kan påvirke.

Men hva om vi begynner i den andre enden?

Se for deg et samfunn der grunninnstillingen er at enhver innvandrer er integrert i det hun ankommer landet. Der majoritetssamfunnet har som et bærende premiss at innvandreren holder idealene frihet, fornuft og medmenneskelighet like høyt som enhver annen. I hvert fall inntil det motsatte er bevist. Da får vi et samfunn der innvandreren ikke begynner sitt nye liv på utsiden, tittende inn. Hun er umiddelbart inkludert i et nasjonalt felleskap, selv om migrasjonsprosessen har vært smertefull og statusfallet uunngåelig.

Hva om majoritetssamfunnet anerkjente at migrasjon er en av få konstante prosesser i menneskehetens historie, at det å migrere ikke alene handler om bevegelse av kropper og eksotisk kjøkken, men også om tilstrømming av idéer som burde være med å definere norskhet?

En norskhet som ikke omfatter en verden i endring eller inkluderer innvandrerens fortellinger blir aldri levedyktig.

Det norske nasjonsbyggingsprosjektet kom ikke innenfra. I samme periode som Henrik Ibsen, gjennom Peer Gynt, erklærte at han var en verdensborger, reiste norske kunstnere, forfattere og diktere ut i Europa for å absorbere tidsånden. Om Sigbjørn Obstfelder skrev forfatteren Rainer Maria Rilke: Hvordan skal man tenke om en som med samme kraft og innlevelse var i stand til å se alt: Paris og Chicago og Monte Carlo og London og de ensomme fjell i hjemlandet Norge?

I 2016 bor Punjab, Kabul, Khartoum, Asmara, Gaza, Rabat og Mogadishu i dalen mellom de ensomme fjell i hjemlandet Norge. De ønsker med samme kraft og innlevelse å vise oss alt, men hvem er modig nok til å se? ––

3

Faizullah Muradi

Multikulturell: Fra eventyrlige forventninger til kultursjokk

Faizullah Muradi var tolk for de norske styrkene i Afghanistan. Som kamptolk deltok Muradi i stridigheter side om side med norske soldater. Etter en omstridt prosess fikk han innvilget sin asylsøknad i 2014. Han bor i Mandal.

Oversatt fra engelsk av Hilde Ghosh Maisey.

Et multikulturelt samfunn består av mennesker med ulik etnisk bakgrunn og kultur som bor og jobber sammen. Dette er min definisjon. Selvsagt blir det konflikter.

En interessant ting jeg har lært er at de afghanske turkmenerne som lykkes, ikke er dem som snakker enten dari eller pashto, men dem som snakker begge språk. Så samfunnet er en hybrid. Selv om en kultur dominerer, er det fortsatt rom for å oppleve andre måter å leve på som skaper kommunikasjon og samarbeid mellom ulike subkulturer.

Før jeg begynte å skrive denne teksten, ringte jeg noen mennesker jeg kjenner i Afghanistan. To av dem er universitetsprofessorer og jeg spurte dem: Hva er det vi egentlig legger i begrepet *multikultur* på dari.

Professor 1: Hva angår multikultur, så er det et samfunn som består av to eller flere ulike kulturer, hvor alle de forskjellige kulturene sameksisterer under visse akseptterte forhold i samfunnet.

Professor 2: Et flerkulturelt samfunn består av mennesker med ulik etnisk bakgrunn og kultur som bor og arbeider sammen. Til slutt vil kulturene føyes sammen, men en kultur dominerer og resten av minoritetene vil enten følge den ledende etniske gruppen eller havne i en konflikt mot den.

Disse svarene var ikke tilfredsstillende med tanke på hva jeg selv opplevde da jeg var en elev i videregående skole. Forklaringene var akademiske. Derfor bestemte jeg meg for å ringe en person som kunne gi svaret jeg lette etter. Min far, mannen som lærte meg å respektere andres kultur, etnisitet og hudfarge. Han lærte meg å ikke gi opp, og i stedet fokusere på å overleve. Han er den klokeste mannen jeg noensinne har møtt. Svaret hans handlet om skolestarten min og tok meg tilbake i tid til da jeg var et barn. Selv om jeg ikke er så stolt av barndommen min, har den noen verdifulle øyeblikk som jeg aldri vil glemme.

Barndom – Fra forventning til kultursjokk.

Året er 2002. Det er kvelden før jeg skal på skolen for første gang. Jeg er veldig spent. Jeg klarer nesten ikke vente på at solen skal stå opp. Jeg har prøvd skoleuniformen fem, seks, kanskje åtte ganger. Jeg er veldig glad for at jeg endelig skal klare å komme meg ut fra disse fire høye og gjørmete veggene som jeg har holdt til i siden jeg ble født, og jeg gleder meg til å få nye venner. Jeg har eventyrlig høye forventninger til livet foran meg, men jeg vet ennå ikke hva som venter på meg på skolen.

Jeg kommer fra en etnisk turkmensk familie. Ifølge World Factbook Library of Congress, anslåes turkmenere i Afghanistan i 2004 til å utgjøre 2,5 prosent av befolkningen. Fordi vi er en av de minste etniske gruppene i Afghanistan har vi ingen representanter i parlamentet, og heller ikke politiske aktivister. Vi er de som

Jeg ville se mennesker med multikulturell bakgrunn fremstilt på en annerledes måte. Løsningen var å la handlingen foregå om natten og å gi karakterene i filmen helt sorte øyne.

—God morgen!
—Jeg er Faiz... eh... Faizullah...
—Jeg er født i 1370

–og jeg er turkmensk

jobber i små bedrifter, vi er ikke blant de rikeste i Afghanistan og vi jobber hardt for å få en bedre dag i morgen.

På grunn av vår fremmede aksent når vi snakker dari, har vi blitt ertet av Dari og tadsjikere. Vi er kjent som idioter fordi vi stoler på alle, men ender alltid opp med å bli mobbet. Vi turkmenere i Afghanistan har et uttrykk: Stol aldri på en afghaner!

Likevel sitter jeg forventningsfull i klassen med de 25–30 andre elevene, litt flau for å starte en samtale med barnet som sitter ved siden av meg. Jeg er sjenert for å si at jeg er turkmensk fordi jeg er usikker på om det er noe å være stolt av eller skamfull for. Læreren som er ansvarlig for vår klasse kommer inn. Vi reiser oss opp alle sammen og hun presenterer seg. Jeg er veldig glad for at vi har fått en kvinnelig lærer. Det er uventet, men det gjør meg glad.

Vi skal presentere oss for læreren også. Da er det min tur. Jeg står opp som de andre og sier:

–God morgen!

–Jeg er Faiz...eh... Faizullah...

–Jeg er født i 1370

–og jeg er turkmensk

Da jeg sa at jeg var turkmensk lo alle i klassen, inkludert læreren. Faktisk var dette øyeblikket da jeg mistet mine eventyrlige forventninger til det å leve flerkulturelt. Jeg falt PAMP! Rett til null! Det var et veldig stort kultursjokk for meg.

På den tiden visste jeg ikke hva jeg skulle gjøre, jeg ble sjokkert. Jeg visste ikke om jeg skulle hate meg selv for å være en turkmener, eller om jeg skulle hate de andre for å være uvitende og ikke i stand til å godta meg som menneske. Det var en helt annen følelse enn det jeg hadde forventet. Jeg ble mobbet, de gjorde narr av meg! Med ett hatet jeg å gå på skolen. Da jeg kom hjem og foreldrene mine spurte meg om den første dagen på skolen, gråt jeg bare. Så fortalte jeg alt bortsett fra at også læreren hadde ledd av meg.

Da tok faren min meg i hånden og sa følgende: Det er alltid lett å knuse et hjerte. Å helbrede det tar enten lang, lang tid eller er umulig.

Det var umulig for meg å forstå hva min far mente. Jeg svarte: Pappa, ikke si at det var jeg som gjorde noe galt. Dessuten tror jeg ikke de er klar over hvor alvorlig de såret meg ved å gjøre seg morsomme på bekostning av meg og min kultur!

Da sa pappa: Akkurat, Faiz! Ikke gjør det de gjorde med deg. I stedet må du imponere dem med din lidenskap og vise dem hvor stort hjerte du har.

Slik sluttet samtalen.

Det tok meg lang tid å komme innenfor og passe inn i vennekretsen, men til slutt klarte jeg det. Nøkkelen var å integrere meg selv i kretsen deres. Jeg måtte snakke deres språk, fordi det bare var meg som var turkmensk i vennegjengen og resten var Hazara. Det var forventet at jeg hørte på den samme type musikken som de gjorde og at jeg gjorde det samme som dem på fritiden.

En stor del av befolkningen jobber om natten. Ofte er de innvandrere, flyktninger, har mindre utdannelse eller har multikulturell bakgrunn.

Jeg lærte mye om hva som trengtes for å integrere seg. Selv om vi delte samme religion, hadde lignende kultur, samme mat, boliger og klær var det fortsatt mange ting som jeg måtte gjøre for å bli akseptert av majoritetskulturen. Jeg måtte endre språk, aksent og livsstil.

Da jeg ble venner med klassekameratene mine, ble jeg beskyttet av dem mot de andre elevene på skolen. Når noen mobbet meg beskyttet de meg. De visste hvem jeg var. Jeg var villig til å lære om andre kulturer, ikke nødvendigvis bare for å bli akseptert av dem, men jeg fant ut hvor fantastisk det er å lære om andre. Etter at jeg fikk mange venner var jeg ikke lengre i kultursjokk. I stedet var jeg på vei oppover og omtrent halvveis til å kunne si at jeg mestret kulturforskjellene.

Kamptolk – Å være en bro mellom ulike kulturer, fra misforståelser til kulturkræsj i kritiske situasjoner.

Da jeg meldte meg til tjeneste for de norske styrkene i den nordlige provinsen i Afghanistan kalt Mazar-e Sharif (M.e.S), ble jeg sendt til Faryab, et sted jeg aldri hadde vært før.

Det var en stor kulturell utfordring å være tolk og arbeide med den afghanske hæren (ANA) fordi hæren består av alle de etniske gruppene eller stammene i Afghanistan: Pasjtunere, tadsjiker, usbekere, hazarere, turkmenere, aimagher, nuristanere, balucher, sikher og lokalbefolkningen i Faryab-provinsen. I tillegg til nordmenn og amerikanere som var basert i Maimane, Qaisar og Ghormach. Alle kom fra forskjellige steder og var fra etniske grupper med ulike språk og måter å leve på.

Min oppgave som kamptolk besto ikke bare i å oversette muntlige samtaler, skrive dokumenter eller kjempe mot opprørerne. I tillegg spilte jeg en rolle som kulturrådgiver der jeg veiledet nordmenn, lærte dem om afghansk kultur, afghanske måter å håndhilse på og hvordan man oppfører seg sammen med afghanske kollegaer. Selv trodde nordmennene at de hadde nok informasjon om afghansk kultur, men noen ganger oppsto problemer som for eksempel øyekontakt med damer eller at de snakket med dem før de fikk "tillatelse".

Kommunikasjon er nøkkelen til et harmonisk samfunn. Vi må være i stand til å forstå og reagere på andres kultur og etablere standarder for et større fellesskap. Samtidig bør det kommuniseres med en aksept av hverandres kultur (både i den verbale og ikke-verbale kommunikasjonen) som gir rom for at folk opplever respekt.

«Selv trodde nordmennene at de hadde nok informasjon om afghansk kultur...»

I starten av samarbeidet vårt var tanken at nordmenn bare manglet språket og at det de trengte tolker til, var å hindre misforståelser. Manglende kommunikasjon kan føre til paranoia, segregering og til og med vold i et multikulturelt samfunn.

Afghanistan er et multikulturelt land der folk aldri har levd i fred eller akseptert hverandres feil. Vi snakker om et land som har opplevd 40 år med krig og der krigen fortsatt foregår. Vi snakker om mennesker som mener den beste løsningen alltid har vært krig. Vi snakker om mennesker som har prioritert sin religion foran alt og alle. Vi snakker om mennesker som ikke nøler med å drepe hvis noen fornærmer deres religion. Vi snakker om mennesker som kanskje er villige til å ofre sine elskede barn for islam.

Så, det var åpenbart vanskelig for norske styrker å gjøre sitt militære oppdrag som planlagt. Min oppgave var å fungere som en bro. I rollen som kulturrådgiver arrangerte jeg ikke kurs om afghansk kultur, men jeg fortalte soldatene når de gjorde noe som var galt i henhold til vår kultur.

Jeg måtte be dem huske at de ikke får lov til å gå inn i en militærleir eller inn i et telt hvis det var teppe der. De ikke fikk lov til å røre Koranen i det hele tatt eller gå inn i moskeen med sine sko på! De fikk heller ikke lov til å servere svinekjøtt.

I Norge betyr det å unngå øyekontakt i en samtale enten at du ikke følger med eller at du ikke bryr deg om det som blir snakket om. Øyekontakt er et tegn på respekt. Det forteller at du viser interesse og er oppmerksom på den som snakker. Men i Afghanistan betyr øyekontakt noe helt annet. Først og fremst er det viktig at en mann utenfor familien ikke håndhilser på en dame, uavhengig om de er i Afghanistan eller Norge. Dessuten er det spesielt viktig at kvinner ikke tillater seg å ha øyekontakt med fremmede. Det er akkurat det samme konseptet som i Norge, bare omvendt. Dette er også knyttet til respekt i den afghanske kulturen.

Hvis du har øyekontakt med en dame, betyr det at du ikke respekterer henne. Det kan forståes som at du gjør en seksuell tilnærming eller at du bare er frekk. Hvis to menn snakker og den ene ser ned, mens den andre ser rett på ham kan det bety to forskjellige ting. Det kan enten bety at han som ser ned sier seg enig ved å bøye hodet eller at han ser ned for å vise respekt til den andre fordi han er eldre enn ham.

En annen kulturell forskjell er forholdet til dyr. I Afghanistan er de ikke elsket. Særlig hundene blir ikke akseptert i boliger eller på overnattingssteder. Det er ikke fordi de kan rive fra hverandre tepper eller alt som er i huset, men fordi de ikke er akseptert i vår kultur.

Sammen med de norske styrkene var det en trent hund. De norske soldatene så på den som et medlem av deres team, men soldatene fra den afghanske siden klarte ikke å akseptere hunden som et gruppemedlem.

En soldat fra den afghanske nasjonale hæren ble berørt av hunden. Han ble så forbanna og ønsket selv å drepe hunden fordi han følte at hele kroppen hans og uniformen hans ble "HARAM". Han var redd for at han ikke lenger fikk lov til å be til Allah fordi han hadde blitt berørt av en hund.

Etter hvert var det ikke bare meg, men mange tolker som jobbet og fortsatt arbeider med de internasjonale styrkene i Afghanistan. De har spilt og spiller fortsatt en svært viktig nøkkelrolle for å bygge opp en god kommunikasjon mellom afghanske etniske grupper og utlendingene i Afghanistan.

Flukt – Livet som flyktning fra Afghanistan og møtet med helt annerledes mennesker, kultur, språk, levemåte og mat i tiden før jeg slo meg ned i Mandal, Norge.

Jeg trodde at vi, afghanere, delte den samme kulturen og språket som iranerne og tyrkerne. Men det jeg opplevde i Iran og Tyrkia var ikke som forventet.

I disse samfunnene var det en annen måte å leve på og det var ydmykende å se hvordan vi afghanere blir hatet, spesielt i det iranske samfunnet. Vel, jeg hadde ikke planlagt å bo i noen av disse landene og alt jeg måtte gjøre var å holde hodet lavt og fortsette flukten. På overnattingsteder underveis på flukten, mens jeg ventet på å bli sendt videre til Hellas og Italia, møtte jeg folk fra Pakistan, Iran, Irak, Syria og India. Alle hadde forskjellige språk, kulturer, meninger og religioner.

En ba til Allah, en annen ba til Buddha, mens en tredje holdt et kristent kors og ba til Jesus. Noen spilte kort mens noen muligens hørte deres tradisjonelle musikk fra sitt land med hodetelefoner på hodet. Jeg ble sittende i et hjørne og lese en bok som jeg hadde tatt med meg. Jeg kunne se hvordan folk hadde blitt oppdratt forskjellig fra hverandre. Det samme gjentok seg i Hellas, men da jeg klarte å reise til Italia ble alt endret.

Etter å ha bodd i den første transittflyktningleiren i en uke fikk jeg en forespørsel fra en italiensk familie. De ble min virkelige familie. Det var et helt annerledes liv enn det jeg hadde hatt i Afghanistan eller i de andre landene. Språk, kultur, mennesker, mat – alt var annerledes. For aller første gang ble jeg servert svinekjøtt. Da jeg fant ut at jeg hadde spist svin ble jeg opprørt, men de visste jo ikke at vi hverken spiser svinekjøtt eller drikker vin i Afghanistan. Det oppsto misforståelser mellom meg og den italienske familien min.

Min første sommer i Italia var et sjokk. Jeg hadde aldri forestilt meg at jeg kunne se en person jeg kaller mor i bikini. Det var langt mer enn min fantasi kunne forestille seg. Jeg ble helt flau og min hake ble rosa. Jeg ante ikke hva jeg skulle gjøre. Jeg kunne ikke se henne i øynene på flere dager fordi jeg trodde at jeg hadde gjort noe forbudt. Min afghanske kultur hadde aldri akseptert at jeg så min mor i bikini, eller min far bade og sole seg i hagen. Jeg ble veldig sjenert, og kunne ikke akseptere at noen fra utsiden av huset kunne se dem. Det var vanskelig å venne seg til en kultur der alt virket umulig for meg.

Min første sommer i Italia var et sjokk. Jeg hadde aldri forestilt meg at jeg kunne se en person jeg kaller mor i bikini.

Jeg ble forvirret av å være i en helt annen kultur enn den jeg var vant til. Etter hvert som jeg snakket med andre og dro på stranden med venner, ble det enklere. Jeg har prøvd å integrere meg selv og prøver fortsatt å integrere meg inn i norsk kultur i Mandal. I hvert fall så godt jeg kan. ———

2.4

Nattjobbene er som regel innenfor rengjøring, hotell og næring eller som sjåfør. Selv om disse yrkesgruppene er en stor og viktig del av samfunnet vårt blir de ofte sett ned på og ufortjent forbundet med negative nattaktiviteter, som kriminalitet.

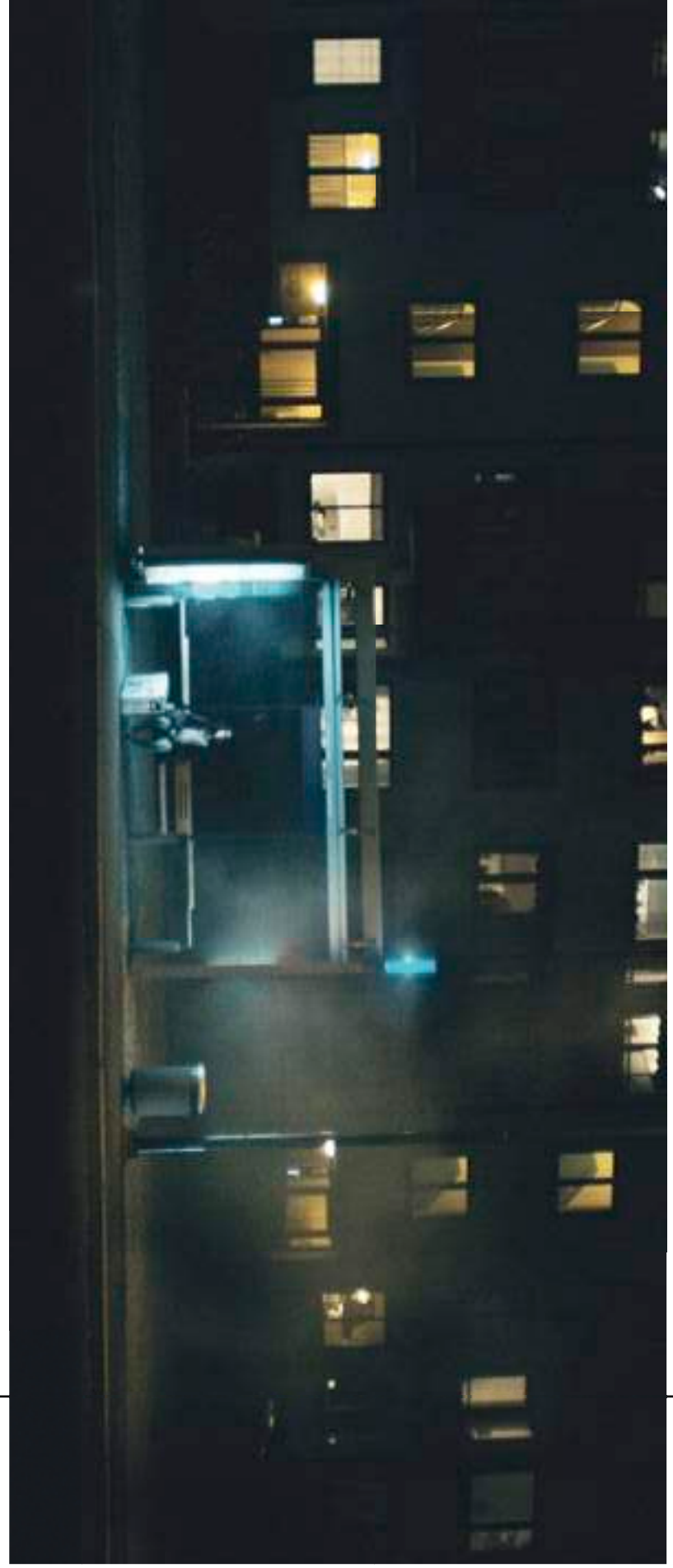

2.5

Det vi mennesker ikke forstår, frykter vi. I likhet med nattarbeidere har insekter som kakerlakken et ufortjent dårlig rykte. De kan overleve nesten hva som helst og tilpasse seg de fleste forhold. Til tross for det er ordet kakerlakk et skjellsord vi mennesker bruker om hverandre.

2.5

2.5

4

En samtale om det mellomkulturelle og medmenneskelige med Deeyah Khan

Warsan I et intervju med *Dagsavisen* fra 2013 sa du at du kunne blitt født i Afghanistan eller Pakistan, men i stedet er du født i Norge, uten at du har gjort noe for å fortjene det. Siden du har vært så heldig, føler du et ansvar for å bekjempe urett, og det er derfor du har valgt et vanskelig liv. Det er en rosverdig og, forståelig nok, vanskelig avgjørelse. Burde flere innvandrersønner og -døtre ta det ansvaret – og handle deretter?

Deeyah Selvsagt synes jeg det er kjærkomment om folk, uansett bakgrunn, engasjerer seg i aktivisme og menneskerettighetsarbeid, og bekjemper urett uansett hvor de oppdager det. Jeg føler jo at dette er et viktig ansvar for meg, men jeg vil selvsagt være litt forsiktig med å la det bli en forpliktelse for andre, særlig barn av innvandrere, som allerede har så mye å stri med.

Skjønt, jeg er enig i at barn av innvandrede foreldre har spesielt nyttige innsikter å by på. Vi hanskes ofte med press fra flere kanter om å tilpasse oss det ene sosiale systemet eller det andre. Disse erfaringene må deles og forstås; det er altfor mange som føler at de har forlist midt mellom to kulturer og tror at det er et problem; de innser ikke den kulturelle rikdommen dette perspektivmangfoldet gir oss. Saken blir bare verre av at det finnes mange som tjener på å trekke og forsvare skillelinjer som begrenser folk til en slags enten/eller tankegang –der du kan være norsk eller pakistansk, men ikke begge deler– uten å innse at man kan skape nye eller inspirerende innsikter fra denne mellomposisjonen. Fra dette mellomkulturelle ståstedet kan man jo skape et perspektiv tuftet på begge kulturene, som tar hensyn til begge, lærer av begge, bygger på begge og er glad i begge.

Vi bør ikke se for oss dette kun som et ansvar unge har for å tilføye samfunnet sine «mellom»-forståelser – det er også snakk om engasjement. Altfor ofte tror staten at de har skapt «lokalt engasjement» hvis de har snakket med et knippe lite representative og konservative folk, ofte gamle samfunnsstøtter eller religiøse ledere. Dialogarbeid må ta hensyn til stumme stemmer –stemmene til yngre, kvinner, og så videre– og baseres på en mer nyansert forståelse av maktdynamikk i minoritetssamfunn.

W Med tanke på forrige spørsmål: I fjor fikk en norsk politiker med flyktningbakgrunn kritikk for ikke å vise forståelse for syriske flyktninger. Tanken var at en som har utvandret til et nytt land burde ha medfølelse for folk som opplever det samme. Kort fortalt er det enkelte som tror at utvandring, tvungen eller frivillig, endrer folks syn på verden og livet. Er du enig i det? Og hvis du er enig, hvordan har det å flytte –fra Norge til USA via Storbritannia– endret deg?

D Jeg tror det blir en overforenkling å anta at å ha innvandreridentitet automatisk medfører at noen er forstående overfor andre innvandrere. Vi har sett gang på gang at folk med innvandrerbakgrunn kan reagere negativt overfor innvandrere med annen tro eller etnisk bakgrunn. Alle har vi flere identiteter som overlapper og virker inn på og til og med mot hverandre. Dette kan til tider stå i fare for å kanalisere vår empati i én gruppes retning på en annen gruppes bekostning. Forkjærlighet for enkelte grupperinger og visse folkeslag er noe det trengs innsats for å overvinne. Vi må anerkjenne det menneskelige hos andre, særlig når det er vanskelig, for eksempel når vi har å gjøre med noen som virker annerledes, eller når man føler at det er strid, skader eller kamp om ressurser mellom vår egen gruppe og deres.

For min del synes jeg at jeg har fått mye ut av å bevege meg rundt på denne kloden. Jeg er ikke sikker på hvor jeg bor lenger. Det føles som om jeg tilbringer mer tid på flyplass enn noe annet sted. Gjennom alle reisene føler jeg at jeg har fått litt frisk innsikt i menneskeheten, etter å ha vært så mange steder, alle vennskapene

«...barn av innvandrede foreldre har spesielt nyttige innsikter å by på. Vi hanskes ofte med press fra flere kanter om å tilpasse oss det ene sosiale systemet eller det andre. Disse erfaringene må deles og forstås...»

rundt om i de fire verdenshjørnene og muligheten til å erfare liv utenfor meg selv og min komfortsone. På noen måter har det tvunget meg til å anstrenge meg mer for å forstå andre, som igjen har hjulpet meg å forstå mer om meg selv. Det har virkelig gitt meg innsikt i det store bildet og et globalt perspektiv.

W I fjor skrev du et blogginnlegg i *Huffington Post* med overskriften «Vi må takle ekstremisme uten å kompromittere ytringsfriheten». Teksten var en kritikk av den britiske regjeringens tiltak for å «fremme sosialt samhold og beskytte folk ved å takle ekstremisme».

I teksten kritiserer du blant annet tidligere statsminister David Camerons oppfordring til å stå imot de som motsetter seg grunnleggende britiske verdier. Du skriver skarpt at disse verdiene egentlig kunne kalles «universelle». Jeg er enig med deg i at verdier er blitt gjort til nasjonale og etniske egenskaper i Vest-Europa. Nylig skrev faktisk to fremtredende norske venstrepolitikere en kronikk der de stipulerte eller foreslo nye prinsipp for religion i norsk samfunn. Det er interessant at to av de fem prinsippene baserer seg på tanken om «norskhet». Og de minner om Cameron når de skriver: «Men å være norsk er mer enn lover.»

Jeg opplever at dette er en av de største selvmotsigelsene i våre vestlige samfunn: På én side hyller flertallet —og særlig de som anser seg for å være sosialistiske eller liberale— etnisk mangfold når det gjelder mat, stoffer, ansikter og musikk, men på den annen side insister selv venstresiden på ett bestemt verdisystem som alle i deres samfunn bør rette seg etter. I bunn og grunn er vi ofte positivt innstilte til folks innvandring, men aksepterer ikke nødvendigvis at prinsipper innvandrer. At man insister på ett bestemt verdisystem som stammer fra flertallet, tror du det holder? Vil det føre til endring i minoritetskulturers kulturer og moraler? Kanskje er det nødvendig å kreve lydighet mot ett verdisystem, som «britiske» eller «norske» verdier, for å verne minoritetene i minoritetene — som kvinner, bi- homo- og transseksuelle, politiske avvikere og ateister?

D Jeg tror at løftet om menneskerettigheter må være universelt for å ha effekt; det er del av kampen for et system med verdier som fungerer for alle, uavhengig av kultur eller identitet. Et system som fungerer for alle kan selvsagt ikke utvikles uten å involvere alle, og altfor ofte ekskluderes viktige perspektiver fra debatten. Vi kan ikke la menneskerettighetene stå som et vestlig prosjekt for å sivilisere verden, som en slags bakrus etter kolonitiden. Vi må se menneskerettighetene som utviklingen av et felles verdisystem tilgjengelig for og med innspill fra hele menneskeheten. Det medfører at vi må gjenoppdage menneskerettighetenes grunnprinsipper innenfor mange av verdens kulturer og trossystem, og øke deltagelsen i verdidebatten på alle fronter. Det er altfor mange med egeninteresser som styrer diskusjonen, og de må utfordres.

Grunnen til at det kan virke som løftet om [universelle] menneskerettigheter vakler, slik jeg ser det, er at debatten om multikulturalisme har, i politisk forstand, tatt utgangspunkt i tanker om skiller og forskjeller istedenfor den universalistiske tanken som ligger til grunn for menneskerettighetskonseptet. Vi har ikke spurt hvordan norske eller britiske (eller verdens) verdier kan utvikles og raffineres gjennom tverrkulturell samhandling, men i hvilken grad folk med forskjellig bakgrunn bør behandles som unntak fra lokale verdier: hvor adskilte og hvor forskjellige de kan tillates være. Den typen unntaksmentalitet er fundamentalt splittende i at den oppretter adskilte moralsamfunn. Menneskerettigheter kan ikke knyttes til en nasjonal, religiøs eller etnisk identitet, men må være noe som overgår alt det — ganske enkelt menneskelig, så det kan gjelde oss alle.

Det haster: Menneskerettighetene må bli en debatt som vi alle kan delta i. Vi må presse oss inn i alle disse debattene og bli hørt.

W I ovennevnte blogginnlegg nevner du de unge menneskene du traff i forbindelse med innspillingen av dokumentaren *Jihad: A Story of the Others*. Du understreker at mange av dem var utrolig sensible når det gjelder mye av det hykleriet de forbinder med Vesten, som f.eks. den varierende måten ytringsfrihet defineres når det gjelder religiøs satire (som med *Charlie Hebdo*)

«...Menneskerettigheter kan ikke knyttes til en nasjonal, religiøs eller etnisk identitet, men må være noe som overgår alt det – ganske enkelt menneskelig, så det kan gjelde oss alle.»

i forhold til ytringer samfunnet ser på som islamsk ekstremisme. Jeg har vel to spørsmål om disse (tidligere) jihadistene og ekstremistene du traff:

a. Hvordan velger de å møte eller bearbeide dette hykleriet? For eksempel har jeg møtt noen fundamentalistiske muslimer som ønsker å flytte til såkalte muslimske land fordi de anser vestlige land for å være «hyklerske» eller ugjestmilde.

b. I den forbindelse, hvordan var det å snakke mye med folk som –og kanskje jeg er forutinntatt her– representerer de samme verdiene og ideene som drev deg vekk fra Norge og Storbritannia?

D Jeg var faktisk veldig nervøs for å gjennomføre intervjuene i *Jihad* på grunn av mine egne erfaringer: Jeg ble i min ungdom utsatt for ekstremistvold. Selvfølgelig snakket jeg med folk som stort sett hadde lagt disse overbevisningene bak seg.

Det førte til at de ble mer bevisste den kognitive dissonansen som lå til grunn for deres ekstremistiske verdenssyn. Jeg begynte å se prosessen med rekruttering og indoktrinering som en prosess der disse følelsene av urett – som noen ganger er berettiget, andre ganger ikke– og folks personlige, følelsesmessige sår rippes opp for å presse inn tanken om veldig snevre, rigide uttrykk for islam –f.eks. Wahhabisme– som den eneste måten å være muslim på. På noen måter gir også ekstremistgrupper en følelse av tilhørighet, av å bety noe, av heltemot og felles formål, en mening med livet, som unge muslimer i Vesten ofte mangler.

Til slutt oppdaget jeg at jeg hadde langt mer til felles med dem enn jeg hadde forventet – skjønt jeg aldri helt kunne fatte hva som kunne få et menneske til utøve vold, var deres opplevelser med ekskludering, rasisme, sosial kontroll og familietraumer så altfor kjent for meg, som nordmann med sørasiatisk bakgrunn. Veiene disse menneskene hadde tatt ut av ekstreme kretser gav meg håp om at minst noen av de som er blitt forført av dette verdenssynet kan bli oppmerksomme på motsetningene og brutaliteten det fører med seg og velge en annen vei.

W Prosjektet jeg holder på med heter «Migrant Power». I en viss forstand går prosjektet ditt ut på myndiggjøring av innvandrerkvinner (eller deres etterkommere), for eksempel igjennom online-bladet *sister-hood*, som du startet i 2015. Jeg mener at det finnes en vesentlig forskjell mellom makt og myndiggjøring, for førstnevnte viser jo til en tilstand, mens sistnevnte er en prosess. I hvilken grad har innvandrede kvinner og deres døtre makt i europeiske samfunn i dag? Og hvor langt har brune kvinners myndiggjøringsprosess kommet?

D Selvsagt er det en forskjell mellom tilstanden å ha makt og myndiggjøringsprosessen. Det er helt klart umulig å generalisere på meningsfullt vis om kvinners makt; kvinner er en mangslungen kategori: alt fra i-landskvinner som jobber i høystatusyrker til blakke flyktninger fra «u-land». Selv hvis vi begrenser oss til kvinner med opprinnelse fra Sør-Asia, Midtøsten eller Afrika, finnes det enorme ulikheter mellom alle kvinnene det er snakk om. Aspekter som utdannelse og språkferdigheter er viktige, og det må midler til for å lette fattigdommen til og mangelen på muligheter for innvandrede, og faktisk for mange andre som bor i våre mest belastede miljøer.

Jeg tror vi alle er klar over at noen kvinner i våre samfunn begrenses av sine familier. Jeg er

utrolig bekymret over volden som utøves mot kvinner i våre samfunn. Den brukes ofte til å håndheve kvinnenes underordning, og rettferdiggjøres med uttrykk fra «kultur» og religion. Slike resonnement har ofte fått gå upåaktet i et samfunn inntil kvinner fra det samfunnet selv har reist seg og utfordret dem. Vi må forstå spredningen innen samfunn når det gjelder hvor mye makt folk har, og vi må være forsiktige med å skjære alle kvinner over én kam. Det er del av oppdraget til *sister-hood*, online-bladet vårt – å utforske gruppers mangfold. Derfor har vi en inkluderende definisjon av hva det vil si å ha muslimsk arv, som bringer ulike stemmer med i samtalen.

På lang sikt må det være engasjement på alle sider; barrierene mellom oss og dem må senkes, og vi må etter hvert anse oss for å være mer enn en sett separate småsamfunn, men i stedet et folk som også er del av det menneskelige fellesskap. ———

Deeyah Khan er en prisbelønt dokumentarfilmskaper og menneskerettsaktivist. Hun er grunnleggeren av nettmagasinet sister-hood og produksjonsselskapet Fuuse.

———

Oversatt fra engelsk av David Almnes.

2.6
Mange tenker ikke på at når både mor og far jobber om natten påvirker det barna. De fikk også sorte øyne og befinner seg i omgivelser som er gjenkjennbare for publikum. Men den største effekten av disse bildene var ikke nødvendigvis øynene, men det å se barn ute om natten når de burde være hjemme og sove.

5 Alle utlendinger har lukka gardiner

Maria Navarro Skaranger

Maria Navarro Skaranger er forfatter, og debuterte i 2015 med romanen *Alle utlendinger har lukka gardiner*. Boka har fått mye oppmerksomhet for språket som er hentet fra ungdomsmiljøet på Romsås i Oslo.

Utdrag fra romanen «Alle utlendinger har lukka gardiner», Oktober Forlag, 2015.

2.7

2.7
Det er viktig å finne balansen mellom de realistiske elementene og det som er fiksjon. Flere ganger kryssklippes det mellom bilder av ekte insekter og av karakterene for å skape en bedre forbindelse. Hvis karakterene fikk flere likhetstrekk med insekter, vinger for eksempel, tror jeg videoen ville fått en helt annen betydning og symbolikken ville ikke vært like sterk.

Tullinger

nå pappa har åpna vinen og laga ris, poteter og tomater fordi slekta (egentlig det er ikke slekta, men venner fra asylmottaket) skal komme på besøk. Matias har været sjukt irr i hele dag og hele tiden spørret meg om andre broren vår, til og med han trua og skulle åpne boksen med pinnedyr som jeg har i soverommet, så jeg kasta sko på han og så han begynte å grine og krevde oppmerksomhet, men pappa hadde så stress og glemte Matias, i stedet han kjefta på meg og bare: Mariana, hvorfor du har legget sminskene dine midt på gangen, og jeg bare: det heter smykker og ikke sminsker, og pappa bare: hva mener du, og jeg bare: lær deg norsk før kommer du til Norge, så pappa klikka mentalt og derfor jeg nå sitter i rommet mitt.

Ramadan

i forrige uke det også begynte ny runde med ramadan, så i dag vi bare var åtte personer på gymmen, for resten baila eller satt på benken. Vi skulle gå to og to, og jeg gikk med Isa, for jeg orker ikke mer av åndene. Det er som skitneste uteliggerne lukter tusen ganger løk med egg og man må holde nesa og bare kan puste med munnen. Ramadan sikkert er fin tid for muslimene, men når de står opp klokka fem og legger seg igjen etter maten og kan ikke pusse tenna før går de på skolen, åndene blir som aldri har de pussa tenna før og jeg orker ikke mer.

Utflukt

det også var lættis episode på skolen i dag fordi vi har om norske partiene, og ingen visste det finnes så jævla mange mongo partier. Vi hadde oppgave å gå til byen og intervjue alle bodene, så Ibra gikk bort til et hvitingparti på Karl Johan og spørret noen spørsmål og de bare: alle utlendinger må ut, alle utlendinger er terrorister i Afghanistan, og først Ibra prøvde å si tilbake, men til slutt han bæda helt og nesten spytta på skoa til schtøgge poteten, men han ikke gjorde det likevel fordi Solveig kom og stoppa han og Solveig også klikka på poteten, og kallet han rasist, men hun også beherska seg litt. Og så gruppa mi har Høyre, og allerede vi har klippa logoen til å lime rundt hele plakaten og er nesten ferdig. Vi visste ikke det skulle skje at Erna Solberg var i boden for å snakke denne dagen, men serr Erna var i boden på Karl Johan og wollah, Johnny nesten spurte hun om hvor mange hamburgere hun spiste om dagen, og om hun spiste cheese eller vanlig, men vi stoppa det og heller spurte hun noen spørsmål om skolen. På vei hjem, Ibra jævla utlendingen, Allah han eier ikke skam, peka på festninga og trodde kongen bodde der.

Grønne bibelen

pappa lister seg i rommet og legger bibelen under hodeputa mi. Lille grønne bibelen som gjemmer han i skuffen på nattbordet og tror ikke vi vet om. Så det går tre sekunder og han begynner å mumle på spansk: Señor mio dame fuerza e esperanza en mi trabajo, protege a mi familia, protege a Mariana, Alvaro y Matias, en cada momento de sus vidas. Te lo pido de todo corazón Señor. Amen, og kysser meg i panna før reiser han seg og går igjen, slukker lyset på gangen så lysstripa forsvinner fra ansiktet mitt. Han tror ikke jeg vet at han ber hver dag. At han har den grønne bibelen og at selv om han kasta bæsjepose på presten i Chile han fremdeles er katolikk. Han snakker ikke om Gud til noen av oss. Han tror Gud er skam og han tror jeg sover.

Jeg smisker med melkesjokolade

lenge jeg har tenkt jeg skal si det. Lenge jeg har tenkt ut skal jeg si til Matias om andre broren vår, for Matias bare maser hele tiden og i hodet mitt glasset snart renner over. Jeg tenkte jeg skal si til Matias: husker du det, og han skal si: hva da, og så jeg skal si: da Alvaro ble borte, og Matias skal si: jeg husker han lagde bråk med pappa, og jeg skal si: Matias, du vet Alvaro er i fengsel, og Matias skal akseptere og kanskje bli mindre reddhare igjen, det skal bli akkurat som film. På vei hjem fra skolen jeg henta Matias på Svarttjern og gikk innom butikken

og kjøpte melkesjokolade for 20 kroner som hadde jeg tæsja fra gamle vinterjakka til mamma. Men selv om hadde jeg skaffa sjokolade, alt ble feil for det første Matias mistenkte smiskinga mi med sjokolade og begynte å spørre hvorfor hadde jeg kjøpt sjokkisen, pluss utafor Joker vi møtte niendeklassinger som tigga om å få. Da endelig var vi alene jeg sa til Matias: husker du det? og han bare: hva da? og jeg bare: da Alvaro dro, og Matias putta en bit til i munnen og bare: nei, og jeg bare: jeg tror du var for liten, og Matias ikke sa noe nå, bare så ned på innoverbeina mens gikk han videre, og jeg bare: du vet han er i fengsel, men fremdeles Matias bare fortsettet å se på bakken og gå lange skritt med innoverbeina for ikke å tråkke på alle førtilokka. Til slutt han bare: hvorfor, og jeg bare: jeg vet ikke.

Sønnen min muhammed

jeg sitter på do og tenker ut meg selv som voksen, for hundre prosent sikkert jeg kommer til å gifte meg med mann som ikke er helt potet og da det er mulig han er muslim og hvorfor da ikke kalle sønnen min for Muhammed eller navnet til andre broren min. Det lukter krydder i hele rommet, pappa lager middag og denne gangen han ikke lager svarte fiskepinner, men noe ordentlig chill og krydra greier. Jeg finner mamma på stua som chillern i sofaen og så jeg sier til mamma jeg vil sønnen min skal hete Muhammed, og prøver å være helt seriøs, men hun ler av meg og sier jeg er miljøskada og snakker ikke riktig norsk, så etterpå jeg går i kjøkkenet og sier til pappa jeg vil konvertere til islam. Han først ikke reagerer ordentlig og sier jeg er fremste mottaker for all påvirkning, så da jeg sier jeg er forelska i Mu2, og nå pappa bæder helt og begynner å snakke spansk og stokke på orda, så jeg sier han føkkings høres ut som norsk fordypningsgruppa og han sier jeg er helt tulling i hodet og hjernevaska, at jeg kommer til å begynne med burka og endre navnet til Mariam, og så til slutt han sier jeg kan gjøre akkurat som jeg vil fordi likevel jeg ser ut som albaner og kaster sekken til Matias i veggen så Matias låser seg inn på do.

Rovfuglene

uglene de hjemsøker meg, for pappa hele tiden snakker om underlat og den skal hete Pedro og nå det er en skada måke utafor inngangen. Matias først peker og vil ta med, men mamma drar i hånda og går videre. Måkeungen kravler seg bortover, inn mot murveggen, prøver å komme vekk fra menneskene som går forbi og fremdeles den er litt grå i fjæra.

En måkeunge, sier jeg.

Rovfugl, mamma sier.

Vi går til legen på senteret for mamma kanskje lurer på om Matias enten har stor angst for noe eller om det er annet problem. Egentlig hodet sier jeg skal si til mamma Matias vet mer om andre broren vår, men hvis jeg sier det blir klikkings og mamma kommer til ignorere for lang tid, så jeg lar det ligge. Dama i resepsjonen stempler, og hvis Gud vil, jeg har en sånn indre buddhist eller veggis inni så jeg spør resepsjonsdama om kan ikke hun finne nummeret til dyresentralen. Vi sitter i venterommet, det er gult, og hvitt, ser dritskittent og rene hvitfargen de aldri skal få tilbake uansett hvor mye de vasker. Det er aloe vera-plante og jeg knekker av en arm og smører den på huden, mamma sitter seg i skinnstolene, leter i bladene etter Her&Nå og Matias løper til barnebordet. Det også er innramma plakat av hvite middelalderdamene på stranda i Danmark, jeg husker ikke hva den heter, men en gang jeg var på det museumet.

Venterommet er rett og slett mislykka forsøk på hjemmekoselig, så jeg tenker ut plan for mer funky venterom, med chippere som massasjer og gratis brus, men da jeg får nummer til dyresentralen som avbryter så jeg sier jeg chiller i venterommet mens går mamma og Matias inn til legen.

Jeg går ut og ringer og fremdeles lille måkeungen ligger i fortauet, den har det vondt med skada beinet som henger ut i rareste stillingen, og store svarte øyne. Hjertet mitt brister opp og jeg tenker på sitat jeg leste av Ghandi i samfunnsfag «hvor det er kjærlighet, det er liv». Nå jeg skal føkkings redde mitt første liv. Måkeungen prøver å krype inntil murveggen i blokka, og ser rundt seg etter hjelp, en mor, en far eller noen, og jeg ser inn i øynene som er et helt univers av sorg.

Jeg slår nummeret til dyresentralen og først det bare er radio som sier jeg er på ventelista, men heldigvis jeg er nr. to, så jeg venter kanskje ett minutt, og så det kommer dame på tråden med ordentlig sossestemme, og jeg forteller om fuglen. Dama sier det er ikke noe jeg kan gjøre. Det er ingen her som kan gjøre noe for den, vi har ikke ressurser nok til å kunne komme og hjelpe fuglen, det beste er hvis du faktisk kan få slutt på lidelsen, finne en stein og ende livet til måken. Du må drepe den, dama sier med schtøggeste sosse-stemmen, og jeg blir sint og kaller telefondama morraknuller og ber hun hoppe i havet og legge opp.

Jeg manner meg opp, for egentlig jeg vet innerst i hjertet at det er bedre å få slutt på smerten, og finner stein bak blokka, en grå firkanta kloss som bruker de i veibygging. Drapsvåpenet. Jeg faktisk blir nødt til å leke Afghanistan med måken og steine som om har den snitcha på ekteskapet. Nå den har gjemt seg helt inne i hjørnet og ser på meg, med 51 hodet mot meg, rett fram, og de mest uskyldigste dyreøyne i verden driller seg inn hjertet mitt og jeg må stirre i veggen, for ellers jeg kan ikke gjøre det. Den er helt nærme meg nå og jeg kan tråkke på den hvis jeg vil, og den er grå i fjæra som ikke er vokset ut og fremdeles ser ut som pels, hvitt og grått, flekkete, lille måkeungen gjemmer den skada foten under, flytter seg forsiktig lenger inn mot veggen og nå ser ut i gata. Ser etter alle mammamåkene som flyr over og leter etter den, alle mammamåkene flyr over oss og sender klagesignaler.

Så jeg gjør det, jeg dreper måkeungen. Mens holder jeg hånda foran ene øret, jeg mæler steinen inn i lille grå fuglen så den skriker, jeg kaster ikke steinen, jeg dræler den inn i fuglen, den griner, jeg også griner, og jeg prøver å skjerme meg for skrikene. Den sitter stille inni murveggen og fremdeles puster litt, Allah, gisper etter luft og jeg sikkert har ødelagt innvollene til måkeungen, levern, lunga, og den stirrer på meg, den ser hva jeg har gjort, ser rett gjennom sjela mi og hvis Gud vil jeg kommer i helvete nå og jeg plukker opp steinen igjen, men denne gangen jeg kaster enda hardere, lukker øynene, og så jeg forter meg å ta henda i øra, og løper. ———

2.8
Ved å gjøre øynene helt sorte er det vanskelig for publikum å lese karakterens følelser. Jeg tror en av hovedgrunnene til at filmen har fått så mye oppmerksomhet i media er fordi den inviterer publikum inn i et univers som er åpent for tolkning.

FADLABI 2016

Jeg har lært mye på kunstskole men jeg har ikke lært hvordan skape kunst.

Fadlabi er kunstner. Han har gjort flere større prosjekter i det offentlige rom, både i form av veggmalerier og installasjonen Kongolandsbyen i Frognerparken. Han har nylig gitt ut boka *På gebrokkent II*.

Oversatt fra engelsk av David Almnes.

(0)

«Eksplosjonen skjer ikke i dag. Det er for snart... eller for sent.
Jeg kommer ikke med noen tidløse sannheter.
Min bevissthet er ikke opplyst av de ytterste utstrålinger.
Ikke desto mindre, med total sinnsro,
tror jeg det ville være bra om visse ting ble sagt.»
Franz Fanon

I begynnelsen var jeg hele tiden frustrert over alt Europa-fokuset. Det føltes som om alt startet i Aten. Alt som gikk føre var ikke så opphøyd som filosofi; det var arkeologi. Selv i Sudan, der jeg studerte kunsthistorie, lærte vi om Hellas og Roma mens vi satt i skyggen av pyramidene i Kush og Nubia. Aimé Césaire skrev i *Discours sur le Colonialisme*: «Her er det snakk om flere millioner menn som på gjennomført vis er blitt sprøytet fulle av frykt, mindreverdighetskompleks, angst, underdanighet, fortvilelse, ydmykelse.»

Bassam El Baroni, en kurator jeg setter svært høyt, har sagt at alle må kuttes fri fra fellene og uttrykkene til gamle, vonde og manipulatoriske systemer. Han oppfordret kunstnere til å gå på tvers av utdannelsens og forretningens retorikk og finne frem til et «nytt 'New Media'-språk». Bassam var også den første som lærte meg begrepet «agitationism» [jf. agitere]. Han forklarte det som en tilstand der man lever stadig utsatt for en strøm av påtrykk, selv dem du uunngåelig selv skaper.

Agitationism er også prosessen med å jobbe gjennom agitasjon, med det mål å tilpasse seg en ekstern logikk. På den måten kan man unngå å fanges mellom fortid, nåtid og fremtid, tre verbtider som overlapper i øyeblikket her og nå. I stedet kan man skape en slags palimpsest med halvt oppløste fortider, halvt forestilte fremtider og en nåtid full av fantasifostre.

Nå, det Bassam prøvde å si var at *agitationism* er en måte ikke å tvinges inn på et

kontrollert eller forutbestemt spor. Han mener at når sporet er kontrollert, spiller ikke tiden noen rolle. For det eneste du kommer til å gjøre er å følge sporet. Nåtiden vil derfor ikke være så virkelig som vi tror. Den er bare et resultat av det som allerede var planlagt, men i hodet vårt er det det som er her og nå. (Det kan hende jeg tar feil, men det var sånn jeg forstod ham.)

Det er ikke lett å beskrive det å skape kunst som en prosess. Beskrivelsen av prosessen er nesten en kunst i seg selv, idet at det aldri dreier seg om å finne et svar. Jeg synes det er rart å lære andre hvordan lage kunst, og det er like vanskelig å forestille meg hvordan andre bestemmer seg for å lage kunst. Uansett vil jeg fortelle deg en fortelling. Den handler kanskje ikke om kunst, selv om det var denne fortellingen som hjalp meg å forstå så mye om kunst.

(1)

Etter at jeg flyktet fra Sudan og etter at jeg kom inn på kunstskole i Oslo, var det eneste jeg kunne tenke på å komme meg tilbake til Sudan. Jeg planla alt jeg skulle gjøre i Khartoum: Det første jeg skulle gjøre var å gå en tur. Jeg forestilte meg at jeg ville spasere fra et sted til et annet i en time eller to. Så så jeg for meg at jeg kom til å gråte. Kanskje ville jeg spørre Gud om tilgivelse for mine synder. Etter all gåingen og gråtingen, ville jeg dra hjem til moren min, og prøve å lyve for henne om hvorfor jeg ikke kunne ta med meg datteren min fra Norge.

Ekskonen min hevdet at hun var redd jeg ville få datteren vår omskåret hvis vi reiste til utlandet. Hun sa: «Du vet aldri hva som kan skje i Sudan.» Den kvinnelige dommeren nikket og forstod. Hun så på meg som om det var noe jeg ikke forstod om norsk kultur. Jeg ble forbauset over hvor lur ekskonens påstand var selv om den var tilfeldig. For det er sant at man aldri vet hva som kan skje i Sudan. Jeg lærte også at etter alle årene Norge har kjempet mot «gammeldags» overlegenhet, og etter alle anstrengelser for å bli et likestilt, anti-rasistisk, feministisk samfunn som anerkjenner homofiles rettigheter, var det umulig for meg å bli nordmenns likemann. De hadde simpelthen greid å bli best på likestilling. Dermed kunne ingen være like god som dem.

«De hadde simpelthen greid å bli best på likestilling. Dermed kunne ingen være like god som dem.»

(2)

Et av de største idolene i mitt liv er en mann ved navnet Taha. En eller annen diktator beordret at han skulle henges i 1983 fordi han hadde skrevet en bok. Taha fikk vite i retten at hvis han bare sa at han ikke mente det han skrev, ville han ikke bli skadet. Selvfølgelig, nonkonform som han var, nektet han. Mannen var en rebell som hadde gjort opprør mot britisk kolonisering og en filosof som skrev en bok på 60-tallet om hvordan forstå og utøve islam på en fredeligere og mer tolerant måte. Han hadde mange tilhengere, og ideene hans var så intelligent utviklet at han kunne sittet med løsningen på det muslimer ennå sliter med den dag i dag. Men det finnes en skygge i hans lysende historie.

Hans første kamp med våre engelske kolonister kom da de skrev en lov for å bekjempe kvinnelig omskjæring i Sudan. Taha ledet et oppbud av sinte sudanske menn og kvinner for å frigjøre en kvinne som hadde omskåret sin datter og derfor blitt satt i fengsel av britene. Da han klarte å frigjøre kvinnen, satte kolonistene ham i fengsel istedenfor. Han så på de engelske mennene og tenkte at det var noe de aldri kom til å forstå om vår kultur.

Det sies at når en kvinne er omskåret vil hun aldri kunne oppnå orgasme. Sex medfører da bare smerte. Hver gang hun føder, må kjønnsorganet sys «igjen», slik at hun vil kunne gi mannen sin sex. Det er som å kutte et sår og når såret leges, vil mannen kutte vei igjennom kjødet for å plante et nytt frø.

Jeg vet at i enkelte deler av Sudan så syr de kjønnsorganet og bruker to, tre fyrstikker for å holde av ny åpning. De lar ett lite hull være

igjen som jenta kan urinere og blø igjennom. En åpning som skal vise at jenta aldri har mistet møydommen.

I Sudan, nå, i dette øyeblikk holdes kanskje en ung pike fast av sine tanter eller bestemor, mens en annen kvinne skjærer med kniv igjennom hennes indre kjønnslepper. Kutter henne mens hun blør og skriker. Noen gjorde det mot moren min et halvt århundre siden. Og noen gjør det ennå den dag i dag.

(3)

Moren min er en høyreist, vakker, nubisk kvinne, og ingenting smaker som maten hun lager. Det var hun som lærte meg engelsk. Jeg husker at jeg satt ved siden av henne i gården de varme kveldene i Khartoums evige sommer og leste pocketbøker på engelsk. Med sin utpregede sudanske aksent pleide hun å rette feilene mine og svare på spørsmålene mine om noen av ordenes betydning. Da min far forelsket seg i henne, var han en ung lege i tyveårene og hun var nitten. Han, som alle andre sudanske menn i sin generasjon, hadde ingen andre å gifte seg med enn de vakre, men omskårne kvinnene. De måtte dele liv og leie med dem, og se dem lide mens de ga oss livets gave. Mine foreldre, som mange andre som hadde fått utdannelse, nektet å omskjære sine døtre. Jeg vet nå at da foreldrene mine tok den avgjørelsen var det mange som så på dem og tenkte at det var noe mine foreldre aldri kom til å forstå om sin egen kultur.

(4)

Jeg leste en gang at på slutten av 300-tallet var Alexandria et vanskelig sted å bo. De ny-kristne romernes forfølgelse av hedninger var blitt enda mer intens. I 391 beordret keiser Theodosius at alle hedenske templer skulle ødelegges, og patriarken Theophilus fulgte hans befaling. Templer og statuer ble knust over hele Romerriket, hedenske ritualer ble straffet med døden og biblioteker ble stengt. En teori, blant mange, er at Det store biblioteket i Alexandria og Serapeum ble ødelagt omtrent på denne tiden.

Mange flyktet fra Alexandria, som én gang var sivilisasjonens høyborg. Byen var blitt korrumpert og ødelagt. Folk vandret simpelthen ut i ørkenen og dro for å bo i huler eller hvor som helst som ikke var Alexandria. Det sies at mange vendte seg til mystisisme. Folket trengte noen annet. Mange vendte tilbake til den klassiske tanken om at sjelen var fanget i kroppen og trengte frihet. De trodde at den tyngden de følte ikke kom av datidens reelle politiske omstendigheter, men av at sjelene deres var fanget i syndige, skitne kropper. Men fordi de ikke ville dø vendte de seg til mystisismen for å lutre sjelene sine.

Flyktninger fra en knust sivilisasjon, på flukt inn i ørkenen, trodde at de ville føle seg lyse og rene igjen hvis de gjennomgikk ritualer.

(5)

I dag så jeg et foto av Hillary og Trump etter den første presidentdebatten i USA i år. Jeg husket hvor glad jeg ble da Obama vant, siden han er svart og det var historisk. Jeg tenkte at jeg ville bli veldig glad hvis Hillary vinner, siden hun er kvinne og det også er historisk!

Men så tenkte jeg at USA ødelegger alt det jeg kjemper for! Jeg ser likene etter barn, menn og kvinner i nyhetene hver dag på grunn av den svarte presidenten og kvinnen som vil være president. Da husket jeg at ifølge Howard Philips Lovecraft er livet ubegripelig for menneskers sinn, og universet er fundamentalt fremmed. Jeg tror den eneste veien ut er å lære mer om nihilisme!

Bouchra Khalili, Speeches – Chapter 1: Mother Tongue. Digital film, HD video, 4/3, fra The Speeches Series (videotrilogi, 2012–2013), 25 min, 2012.

Bouchra Khalili, Speeches – Chapter 1: Mother Tongue. Digital film, HD video, 4/3, fra The Speeches Series, (videotrilogi, 2012–2013) 25 min, 2012.

The Speeches Series: en refleksjon fra Europa

Bouchra Khalili er kunstner, og arbeider med video, installasjoner og fotografi. Hun er opptatt av språk, migrasjon og menneskers historier i kunsten sin, som er blitt stilt ut over hele verden. Hun er professor ved Kunsthøgskolen i Oslo.

Skrevet av Nick Ailens, kunstskribent og kurator ved Van Abbemuseum, Nederland.

Først publisert 05.01.2015 i Afterall Online Journal, University of the Arts London.

Oversatt fra engelsk av David Almnes.

Bouchra Khalilis videotrilogi *The Speeches Series* (2012–2013) er nøye ladet med historisk og politisk intensjon. Oppmerksomheten som vies i verket til stedlig og språklig egenart kan få enhver til å undres over egen kontekst, hvilket betyr at jeg bør bekrefte helt fra starten av at min forståelse av verket kommer fra et kontinentalt europeisk ståsted. Det later for tiden til å være et område hvis identitetsbegrep og politiske fellesskap ikke evner å gjøre seg hørt over støyen fra nasjonalistiske røster – med en voksende tilhengerskare. Dog tillater omfanget av Khalilis filmer henne å uttrykke en posisjon som –skjønt den gis fra en bestemt kontekst– åpner et rom der forskjellige politiske og subjektive identiteter kan oppstå.

Som med de andre verkene i trilogien består den første videoen, *Mother Tongue* (2012), av fem taler. Hovedpersonene, innvandrede som bor i Paris, leser utdrag fra ulike politiske, litterære eller poetiske tekster av Aimé Césaire, Abd el-Krim, Macolm X, Mahmoud Darwish, Édouard Glissant og Patrick Chamoiseau. Tekstene resiteres etter minnet, og fremføres for kamera på talernes morsmål – muntlige språk som marokkansk arabisk, dari, kabylsk, malinke og wolof. Ingen av disse, med unntak av dari, har skriftspråk. De fant talerne, forklarer Khalili, igjennom både undersøkelser og slumpetreff uten noen formell rollebesetning, kravet var kun et ønske om å være med i filmen. Dette setter spørsmålstegn ved filmenes status (og ikke minst ved de involvertes status), ettersom begge hele tiden svever mellom performance, dokumentar, betroelser og samarbeid.

Den første av talene, «Drøftelse av kolonialisme», hvilket Césaire, grunnleggeren av den Paris-baserte *Négritude*-bevegelsen, skrev i 1950 og utgav fem år senere, er kanskje den mest tiltalende og setter tonen for trilogien. Den presenteres av en kvinne ved navn Naoual på marokkansk arabisk, og tar eksplisitt for seg tilstander som påvirker Europa den dag i dag. «Europa», siterer Naoual, «evner ikke å løse de to største problemene som dets eksistens har gitt opphav til: problemet med proletariatet og koloniproblemet.» Disse to sakene –med så vidtrekkende omfang – gjennomsyrer, i ulike skikkelser, hele *The Speeches Series*. Naoual fortsetter: «Så med mindre Europa for egen maskin iverksetter ny politikk basert på respekt for folk og kulturer, vil Europa –med hender foran brystet– ha gitt slipp på sin siste sjanse til å løfte det dødelige mørkets likklede.» Hjemme hos seg selv i 2012 leser Naoual talen rolig og fattet – ikke høyt fra et ark men oversatt fra originalen, lært utenat, internalisert og så fremført for kamera på hennes eget språk. Lest høyt av en marokkaner i Paris' forsteder, to måneder før presidentvalget der Marine Le Pens *Front Nationale* fikk tredje høyest oppslutning med atten prosent av stemmene, og to år før partiet toppet franske valgbarometre foran Europavalget med parolen «stopper l'immigration, renforcer l'identité française», klinger Césaires ord ikke bare illevarslende men også av tilbakegang[1]. Le Pens oppfatning får nå gehør i hele Europa med fremveksten –og nylig, suksessen– til populistiske høyrefløysnasjonalister (UK Independence Party, Lega Nord i Italia, Vlaams Belang i Belgia, Det slovakiske nasjonalpartiet og Det østeriske frihetspartiet for å gi noen få eksempler). Denne typen mørk, rugende nasjonalistisk retorikk har en rasistisk kjerne, og er konsekvensen av Europas kolonirunder og kontinentets historieamnesi når det gjelder saker som folkevandring og såkalt nasjonalidentitet – et poeng Césaire kom med allerede i 1950.

Etterhvert som talene går videre til Abd el-Krim, den politiske og militære lederen for Rif-republikken som beseiret spanjolene i nord-Marokko i 1921, øker den historiske avstanden mellom taleren og ordene, men ordene har desto mer relevans for både taler og tilhører. Sadija sier på dari (en persisk dialekt som brukes i Afghanistan): «Er det noen fordom som tvinger Europa til å stenge døren til dets politiske kretser for de som lider?» Opptaket er spilt inn ved et beskjedent kjøkkenbord i et sparsommelig belyst rom, og det bekrefter inntrykket av en avgrunn mellom Europas politiske elite –særlig de nyvalgte nasjonalistpartiene– og minoritets- og innvandrergruppene de gjør til syndebukker for å slå politisk mynt.

Ikke bare taler ordene saklig til dagens Europa, men fremførelsen summer med en dempet og dypt undergravende styrke. I de første linjene fra en tekst av Édouard Glissant og Patrick Chamoiseau, som fremføres av Naïma på kabylsk (en algerisk dialekt), får vi høre: «... en av identitetens mest sårbare egenskaper, enten den er personlig eller felles, men også den mest verdifulle, er at den hele tiden utvikler seg og blir sterkere.» Denne identiteten bygges opp på skjermen mens Naïma leser og oppnår egen politisk handlingskraft igjennom fremføringen av Glissants fraser. Det at disse tekstene blir brukt i *Mother Tongue*, hentet fra andre kontekster, historier og kamper og gjort gjeldende her og nå, hjelper til å uttrykke identiteten til de som taler; tekstene gjør det Stuart Hall så som «å finne i historiens speil et sted der du kan identifisere eller kjenner deg igjen»[2]. Dialektene opplives av ordene, historiene og ideologien til de som skrev det som nå fremføres. Hører man Malcolm X' stiftelsestale for Den afro-amerikanske fellesskapsorganisasjonen i 1964 fremført i dagens Paris på malinke (en dialekt fra Mali), viser det ikke bare hvor aktuell talen er i vest-Europa per i dag, men den filtreres samtidig gjennom språket og historien

Bouchra Khalili, Speeches – Chapter 3: Living Labour. Digital film, HD video, 4/3, fra The Speeches Series (videotrilogi, 2012–2013), 25 min, 2013.

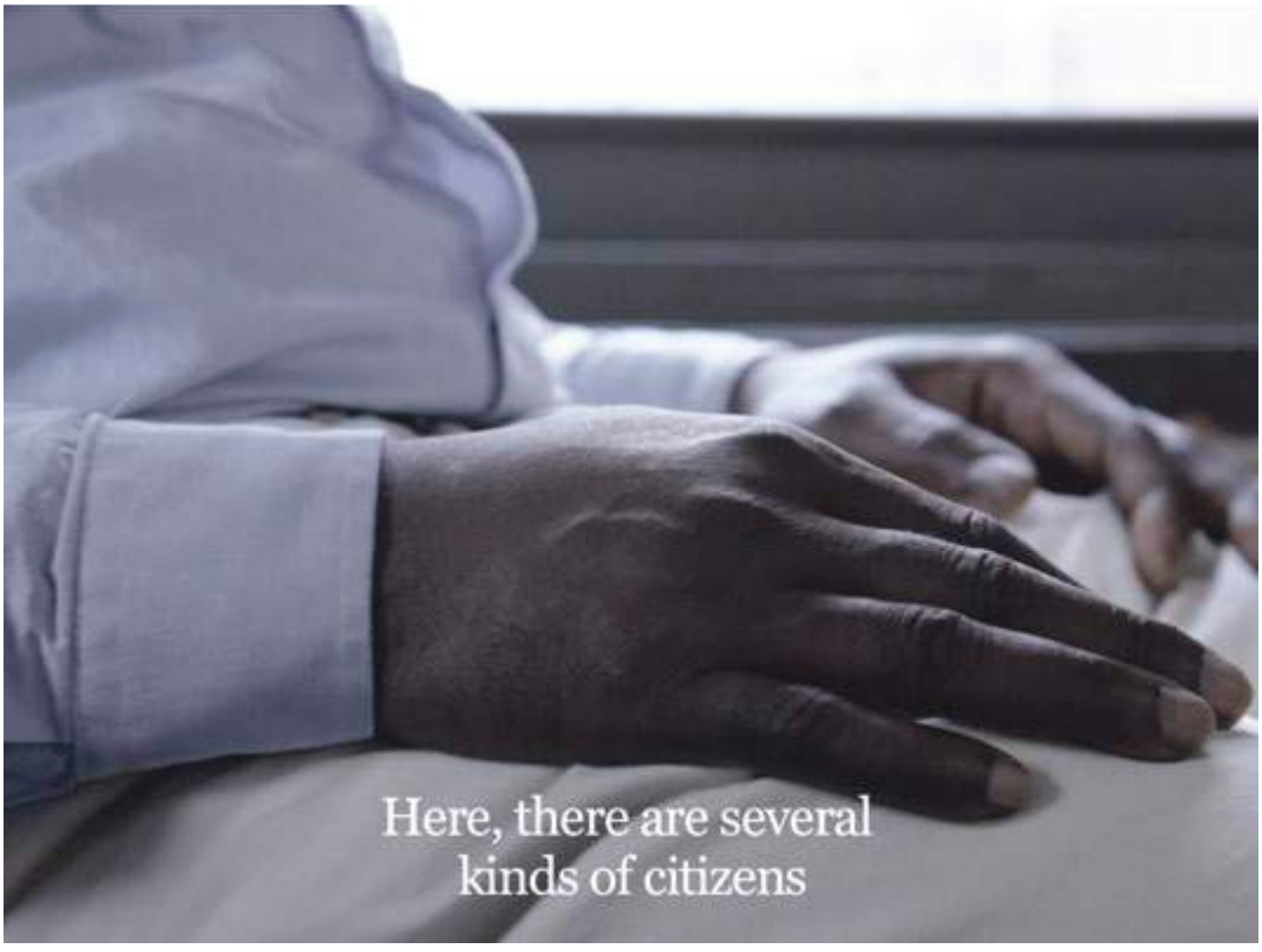

til et land franskmennene en gang koloniserte. Når talene kommer på tvers av geografier og historier, gjennomfører de en kreoliseringsprosess, noe Glissant definerte som «... ikke bare nødvendig for å definere [...] identiteter, men på grunn av deres forhold til alt som er mulig også – de gjensidige mutasjonene samspillet mellom forholdene skaper»[3]. Det er slike «gjensidige mutasjoner» innebygget i Khalilis *Speeches* som gir verket sin sjiktvise, men gjennomtenkte dynamikk.

Mother Tongue er innfløkt, men man øyner et mer direkte format i den neste videoen, *Words on Streets*, som ble filmet i Genova i 2013. Her fremfører fem innvandrede til Italia taler for kamera på italiensk. I motsetning til de huslige omgivelsene i *Mother Tongue*, holdes alle talene her i offentlig rom, som minner om den italienske bypoesi-tradisjonen som Pier Paolo Pasolini vekket til live i sitt dikt av 1957, «Askene av Gramsci». Likeledes er valget av Genova som beliggenhet for *Words on Streets*, som var et bestillingsverk til den 55. Venezia-biennalen, betydningsfull. Byen har en av Italias største innvandrede befolkninger, og er stedet hvor landets første selvorganiserte, selvstyrte gruppe for innvandrede ble opprettet (som Djilly, den siste av talerne, tar opp). Forholdvis nylig var Genova vertsby for det beryktede 2001 G8-møtet, der flere menneskerettigheter ble brutt[4].

Således, som det er med mange av allusjonene i *Speeches*, spøker Genovas fortid stille, som et tankevekkende bakteppe for hovedpersonenes taler. De gir uttrykk for sitt forhold til landet de kaller sitt hjem, men hvor de juridisk og sosialt sees på som «outsidere». I den første talen forteller en kvinne ved navn Malu om sin søken etter statsborgerskap: «Jeg kommer til vinne denne retten, ikke fordi jeg elsker dette landet eller kan språket eller grunnloven, men fordi det vil ha gått ti år der jeg har betalt skatt og det er det som står i loven.» I den fjerde talen forklarer Simohamed, en ung marokkaner, hvordan han, sytten år etter å ha kommet til Italia som barn, formelt avla borgerskapseden og fikk høre av en funksjonær: «Takk og velkommen», som om han akkurat var ankommet. Alice, en selvsikker nittenåring, sier i talen sin: «Jeg er en italiener forkledd som kineser. Hvilket land er ditt når du ikke føler at du tilhører noen av delene?»

Disse talene eksplisitterer spranget mellom formelt statsborgerskap og det faktisk å bo, jobbe, eller studere i et land – det sosiologen Saskia Sassen kaller for «effektiv nasjonalitet» eller «uformelt statsborgerskap». Begrepet «effektiv nasjonalitet» er en særskilt ny tilstand, som Sassen anser at oppstår når folk har tilbragt flere år i et land, levd og handlet som en juridisk statsborger –gått på skole, hatt jobb, stiftet familie– uten statlig anerkjennelse. Som Sassen påpeker, «antar [innvandredes] identiteter noen av trekkene til statsborgernes identiteter», med den ene forskjell at de er født et annet sted, eller i tilfellet Europa, utenfor EU. Det som kommer frem av biografiene til de uformelle statsborgerne i *Speeches* er et langt mer sammensatt begrep om statsborgerskap og identitet, om menneskers forhold til det stedet de kaller sitt hjem.

Words on Streets bekreftet særdeles tanken om at en eksklusiv nasjonalitet er vanskelig å forene med nåtidens globaliserte verden, der penger flyter over landegrensene uansett hvilke reguleringer som finnes. Allikevel får opprop omkring nasjonal identitet og en nasjonal røst i økende grad fotfeste i Europa. Og selv om EU jobber mot sine forente mål og pryder seg på handelsfriheten mellom medlemslandene, er folkevandring mellom landene og de forskjellige landenes borgerskapslover hverken helt forlikt eller helt forstått. Idet hun staker ut en kurs mellom sine samarbeidspartneres personlige fortellinger og tekster skrevet av andre, avslører Khalilis videoer virkeligheten og vanskene Europas kolonifortid og de påfølgende folkevandringene har forårsaket. Ansvaret for dette er noe de fleste europeiske land ikke anerkjenner eller, desto verre, avviser på juridisk hold.

Ved å konstruere filmene gjennom monologer, taler de enslige stemmene til og på vegne av en globalisert folkemasse, uten hensyn til talernes fødested eller nåværende bopel, enten de snakker på sitt språk eller noen andres. Talenes tema omhandler ikke noe bestemt folkeslag, hudfarge eller historie. Det er heller slik at de sammen utgjør en komparativ beretning om folkevandring og politisk eksklusjon, og skaper det Fatima el-Tayeb har kalt for «en ikke-essensialistisk og ikke-lineær politisk strategi», hvorved fortellinger og historier mater inn i og forsterkes av hverandre[5]. Vi går fra den enkeltes livsfortelling til beretninger som taler til og på vegne av den ansiktsløse mengden.

I den siste delen av *Words on Streets* retter Djilly, en middelaldrende senegalesisk mann, seg til kameraet fra et skipsverft.

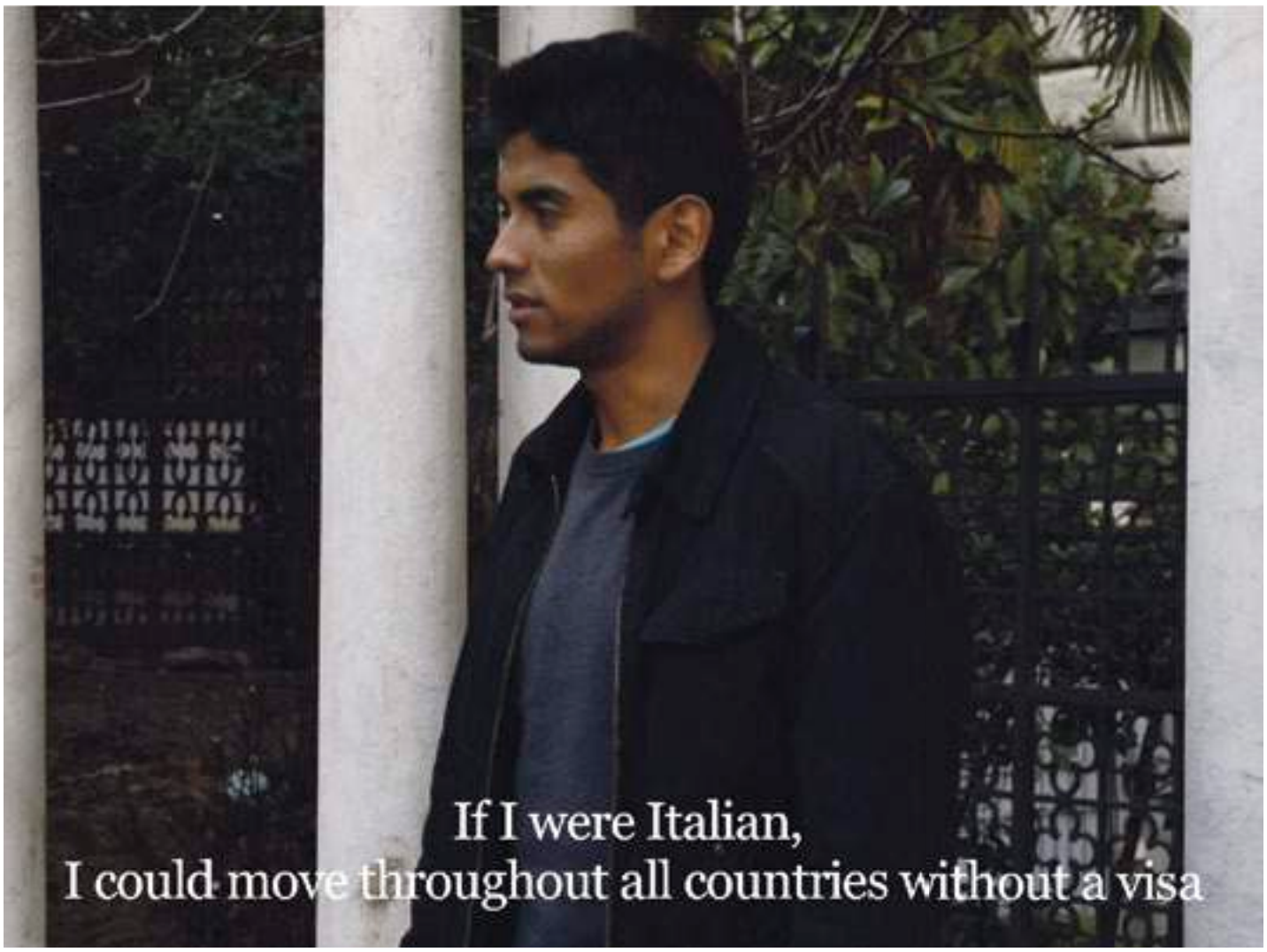

Bouchra Khalili, Speeches – Chapter 2: Words on Streets. Digital film, HD video, 4/3, fra The Speeches Series, (videotrilogi, 2012–2013), 18 min. 2013.

Han snakker om da han deltok i politiske bevegelser på 1990-tallet og kjempet for arbeidsinnvandreres rettigheter, og disse bevegelsenes endelige undergang. Djilly's fortelling danner utgangspunktet for overgangen til seriens tredje og siste kapittel, *Living Labour*, som ble filmet i New York i fjor. I *Living Labour* leverer de fem personene taler de selv har skrevet for kamera, etter hukommelsen, på engelsk, fransk og spansk – en blanding av deres morsmål og adoptivspråk, en syntese av de to første kapitlenes format. Fortellingene fokuserer på kårene til udokumenterte arbeidere i USA, som Khalili plasserer som nåtidens arbeiderklasse og avviser i så måte det utbredte syn om at man ikke lenger kan snakke om den typen klasseskille i globaliseringens tidsalder. I åpningstalen setter en mann ved navn Kante tonen idet han ytrer seg med voldsom presisjon på fransk: «Amerika er et fengsel for de som innvandrer. Stengslene i dette fengslet er urett, rasisme, mangelen på moralverdier og ensomhet.» Man hører de rusende ordene til Malcolm X fra første kapittel; også der lød det et rop om å kjempe mot «politihundenes bjeffing» og uretten i en «råtten» stat «med alle midler». Nesten ett år før politidrapene i Ferguson, Cleveland og New York som har gjort offentligheten klar over hvor stedsbestemt institusjonsrasismen er og ansporet titusener til å marsjere i gatene, røsker Kantes ord Malcolm X og borgerrettsbevegelsen inn i vår tid.

På mange måter er det vi ser i tredje kapittel en samling av trådene som de første to videoene utforsket. I forgrunnen har vi fortellingene om levekårene til de udokumenterte arbeiderne i New York, som Kante sier økonomien er helt avhengig av. Han, for eksempel, har en grad i regnskap, men har jobbet ved et supermarked i årevis. «Prekært», sier han: «er det det som regel er.» Mahoma, som skjønt han er udokumentert, har dannet fagforening med sine kolleger, understreker hvor viktig det er for denne nåtidens arbeiderklasse å finne «strategier og taktikker som vil gi ekte seiere». Her har vi en beretning fra USA, men fortellingen har gjenklang verden over – ingen rettigheter, undertrykkende arbeidskår og lave lønninger.

Ordets makt og handlingskraften som kommer til, og gjennom, de som formulerer og uttrykker sin egen posisjon fremheves i seriens tre videoer. Det er evnen til å tale, som Jacques Rancière skrev og siterte Aristoteles, som skiller mennesker fra dyr og gjør oss til politiske vesener, som tillater oss «å skjelne mellom rett og urett»[6]. Allikevel, som Tony attesterer til i *Living Labour*, går det lenger her: «Språk», sier han: «var et våpen.» Måten de femten menneskene som taler i videoene trekker på forskjellige historier og erfaringer, og deretter disponerer, setter ramme rundt og formulerer en beretning, ligner på måten identiteter dannes. Hall skrev det så fint: «Identitet er i det ytterste et spørsmål om å produsere en fremstilling av fortiden – altså handler det alltid om det narrative, fortellingene som kulturer opprettholder overfor seg selv om hvem de er og hvor de kom fra.»[7] Khalilis videoer ber oss tenke over hvordan vi forteller om oss – nøyaktig hva er det vi vil formidle, fra hvor og til hvem? Det antyder også at en fortelling må leses som del av en skiftende, ofte motsigende rekke beretninger og historier. Idet jeg skriver fra Europa, der mer og mer nasjonalistiske beretninger fulle av fremmedfrykt har fått fotfeste, virker behovet for de diverse historiene som har ført oss hit og ansvaret vi har overfor dem viktigere enn noensinne.

1 *«Stop innvandring; forsterk fransk identitet.» Se nettstedet til Front Nationale: http://www.frontnational.com/le-projet-de-marine-le-pen/autorite-de-letat/immigration/.*

2 *Stuart Hall, «Negotiating Caribbean Identities»[«Å forhandle karibiske identiteter»], New Left Review, 1. utg. nr. 209, januar/februar 1995. Finnes også på http://newleftreview.org/I/209/stuart-hall-negotiating-caribbean-identities.*

3 *Édouard Glissant, Poetics of Relation [Relasjonspoetikk], Ann Arbor: University of Michigan Press, 1997, s. 89. Finnes også på http://caribbean.commons.gc.cuny.edu/files/2011/03/Glissant-paths.pdf.*

4 Se for eksempel Nick Davies' «The Bloody Battle of Genoa» [«The blodige slaget om Genova»], Guardian, 17. juli 2008. Finnes også på http://www.theguardian.com/world/2008/jul/17/italy.g8.

5 Fatima el-Tayeb, «Creolizing Europe» [«Å kreolisere Europa»], Manifesta tidskrift, utg. 17, februar 2014. Finnes også på http://www.manifestajournal.org/issues/futures-cohabitation-0#page-issues-creolizingeurope0.

6 Jacques Rancière, Aesthetics and its Discontents [Estetikk og dets misnøyde] (2004, overs. Steven Concoran), Cambridge: Polity Press, 2009, ss. 23–25.

7 Stuart Hall, op cit.

8

«Vi viser et lys som stråler ut av mørket»

En søvnløs natt blir kalt en hvit natt, *nuit blanche*, i fransktalende land. *Nuit Blanche* har også gitt navnet til arrangementet Brussel inviterer til første oktober i år.

Under *Nuit Blanche* fylles byen med installasjoner, utstillinger, performancekunst og interaktive show. I løpet av hele natten blir Europas hovedstad lyst opp av kreative sjeler fra hele kontinentet. Årets overordnede tema for arrangementet er *grenser*. Det norsk-palestinske bidraget er regissert av Marie Skeie og Motaz Al Habbash, og bærer tittelen *Gaza (a)live.* I EU-parlamentets kvartal der Europas grenser er et stadig forhandlingstema, etablerer paret en direktesending til og fra Gaza. Jeg møtte dem i en café på Grünerløkka for å snakke om prosjektet, grenser og broer.

Motaz Vi åpner et vindu fra Gaza og ut til verden der publikum kan se hvordan et utvalg kunstnere lever og virker i Gaza. Men vi ønsker også å fokusere på hvordan kunstnerne opplever grenser, og hvordan grensene påvirker dem som kunstnere og mennesker.

I Gaza er det vanskelig å tenke som en kunstner. For å være i stand til å tenke kreativt må mennesket ha sine grunnleggende behov oppfylt. Jeg er imponert over kunstnere som arbeider hardt dag og natt med sin kunst, men som likevel ikke får lov til å reise ut av Gaza for å vise sitt arbeid til et internasjonalt publikum. Mange av kunstnerne har visa og invitasjoner til utstillinger utenlands, men kommer seg ikke ut av Gaza. Det finnes ingen åpne grenser. Hvordan kan man være kreativ under slike forhold? Det er akkurat som palestinske studenter som melder seg opp til universiteter, de vet at de ved endt studium ikke får jobb, men likevel studerer de hardt.

Marie Siden Gaza er lukket for både utreise og innreise, er direktesending og *skype* en av få muligheter for palestinerne å få kontakt

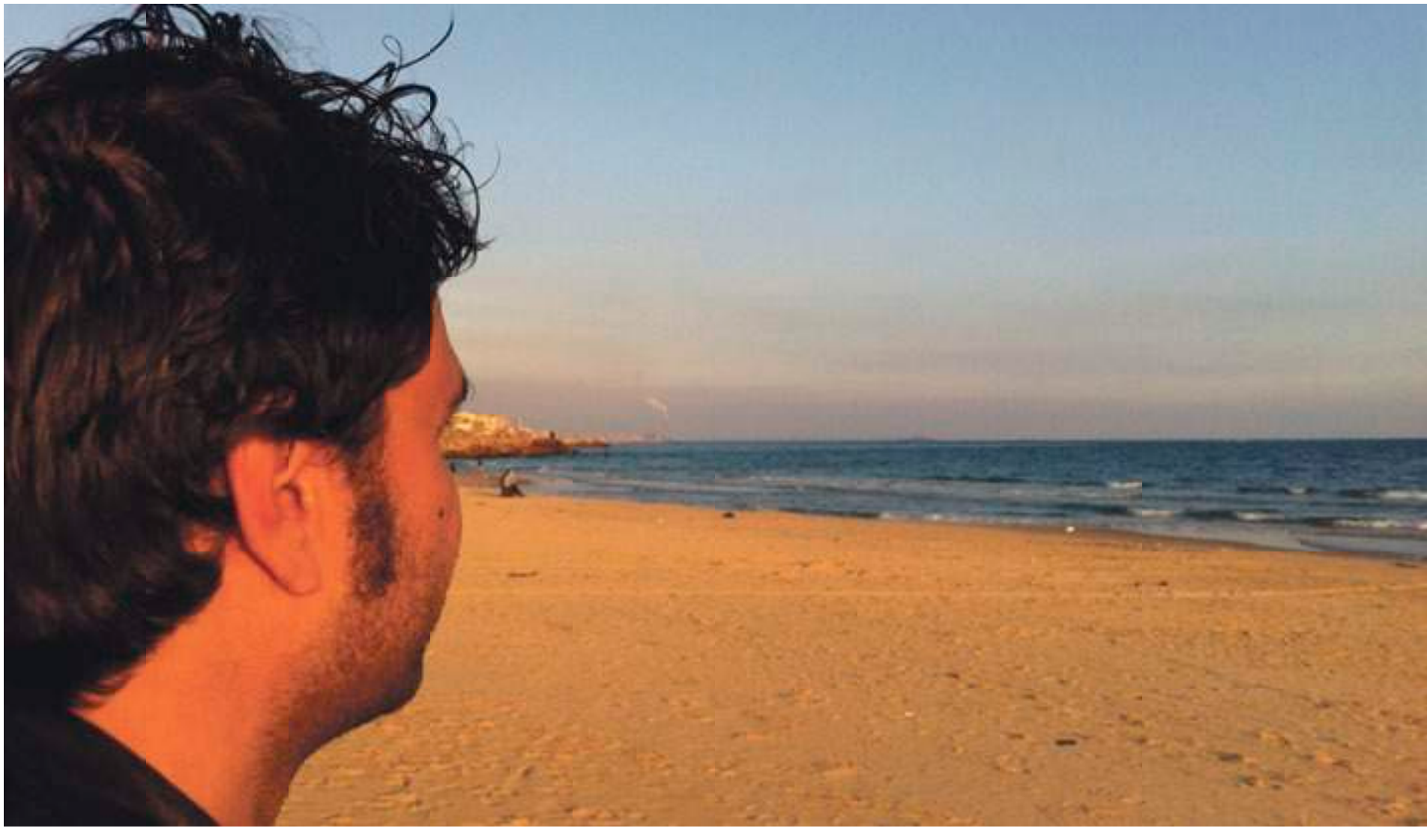

med omverden. Vi har tenkt å filme ulike steder i Gaza for å vise hvordan området ser ut. Kunstnerne som deltar i *Gaza (a)live* bor i ulike deler av Gazastripen, men Gaza er ikke stort.

MAH Det bor cirka to millioner mennesker i Gaza og deler et areal på omtrent 360 kvadratkilometer. På én time kan man kjøre gjennom hele Gazastripen. Menneskene bor tett og det er mange som kaller Gaza et åpent fengsel.

WI I europeisk sammenheng tenker vi gjerne på bevegelse over landegrenser når vi hører ordet *migrasjon.* Samtidig er brorparten av verdens flyktninger internt fordrevede.

MS 80 prosent av befolkningen Gaza er flyktninger eller barn og barnebarn av flyktninger som har flyktet fra Palestina før opprettelse av staten Israel.

MAH Nå er det Israel, men før het det Palestina. Migrasjonen begynte i 1948 da folk ble tvunget til å flytte fra egne hus. Noen flyktet til Gaza, andre arabiske land og spredd over hele verden. De flyttet fra egne landsbyer og begynte livet på ny i Gaza. Faren min er flyktning fra en landsby som heter El Jora. Jeg ble født i Gaza som flyktning og kom til Norge som flyktning. Det å være en flyktning er en del av oss palestinere. Samtlige kunstnere vi skal snakke med i Brussel er også flyktninger.

WI Jeg er fra Somalia og min familie stammer fra et område som heter Puntland. Dette området huser hundretusener av flyktninger som har flyktet fra Sør-Somalia, både under borgerkrigen og fra Al-Shabab. Mitt inntrykk av de internt fordrevedes situasjon er at den er dårlig. Originalbefolkningen i området har det stort sett bedre enn de somaliske flyktningene. Flyktningene har ikke blitt godt integrert i Puntland. Hvordan har palestinske flyktninger i Gaza det nå, hvordan har de blitt mottatt av Gaza?

MAH De hadde flyktet uten verdisaker, klær og mat, og begynte derfor som fattige folk. Etterhvert måtte de lære å leve dette nye livet, men de tenkte hele tiden at de måtte reise tilbake til sine egne landsbyer. Fremdeles har mange av dem nøklene til sine gamle hjem. Jeg husker en rørende historie fra en gammel mann som fortalte meg at han og familien prøvde å finne et sted å bo i Gaza. De fant et passende sted å under trærne ved sjøen og brukte enkle materialer til å bygge et enkelt hus. Men de hadde ikke regnet med bølgene. I det de ble ferdige med å reise huset, ble alt skylt vekk.

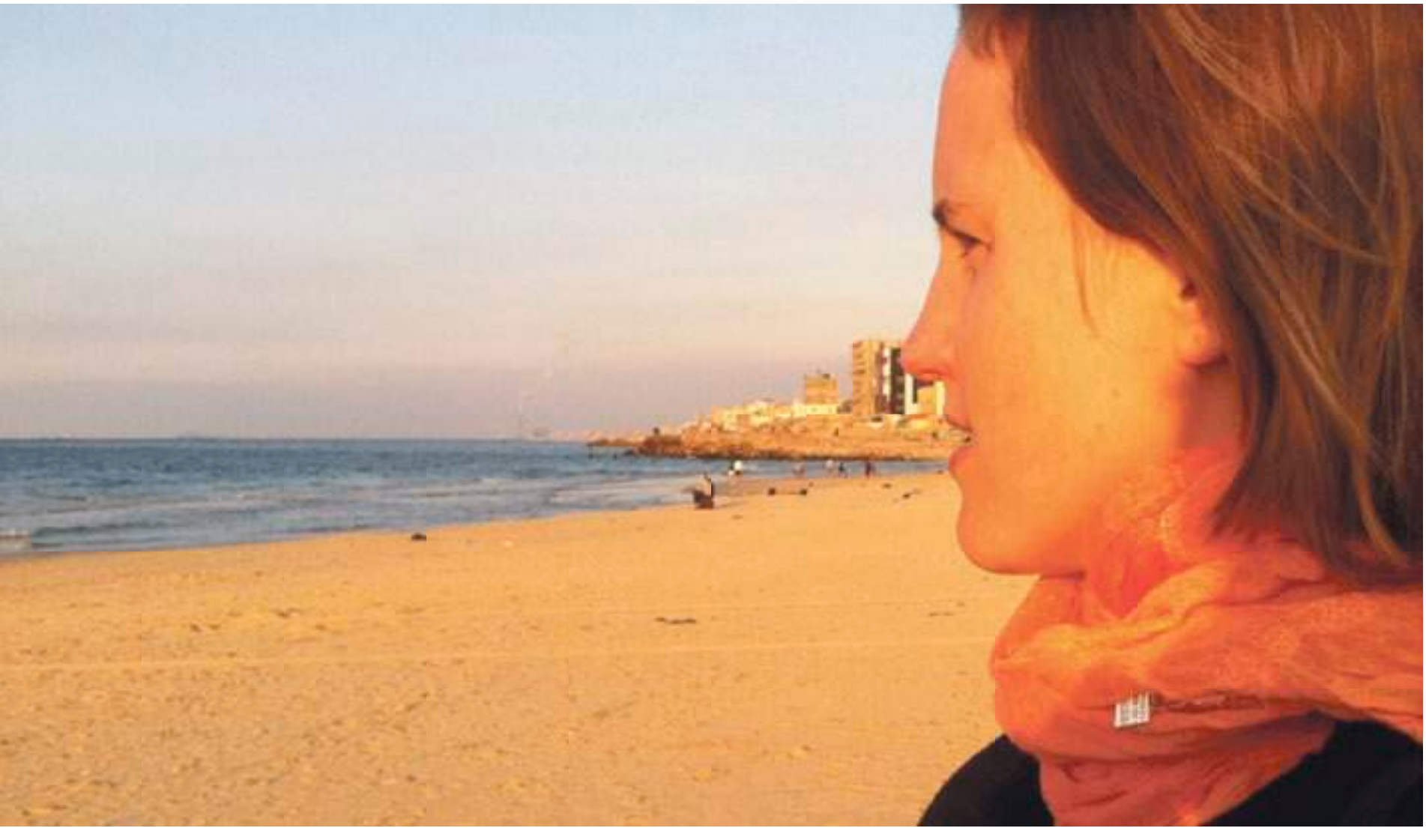

WI Dere nevnte at det å være flyktning er en del av den palestinske identiteten. Er denne identiteten fremtredende i kunsten deres?

MS Jeg er fra Norge og Motaz er Gaza, dette er utgangspunktet vi bruker i arbeidene våre. Men vi bruker dette utgangspunktet også for å si noe om andre land og andre situasjoner. Vi utforsker for eksempel hvordan frihet og grenser er to ytterpunkter.

MAH Marie og jeg lagde et pass sammen. Jeg ønsket å beskrive på en kunstnerisk måte hvordan palestinere sliter med passet og at det gjør det umulig for oss å reise. Vi ble født med dette passproblemet. Det å tenke på passet er en stor del av våre liv, vi tenker hele tiden på hvordan vi kan møte andre mennesker og oppleve hva som skjer i andre deler av verden.

MS Prosjektet ble delvis født ut av det faktumet at med et norsk pass kan man reise hvor som helst i verden. Jeg har vært i Motaz' landsby, jeg har vært i Gaza, jeg har vært i Vestbredden og i Israel. Dette er alle steder Motaz ikke kan reise til. Nordmenn reiser ekstremt mye, i fjor tror jeg at over 80 prosent av befolkningen har vært i utlandet. Samtidig kan ikke mesteparten av verdens befolkning reise, enten på grunn av økonomi eller på grunn av pass.

MAH Det er utrolig at Marie kan reise til Palestina med et norsk pass, mens jeg som har et palestinsk pass ikke kan reise i Palestina. Passet spiller en stor rolle i menneskets bevegelighet.

MS Passene fikk vi trykket opp i Gaza. Det var et eget poeng at vi kunne få pass ut av Gaza, men ikke mennesker. Inne i passene stod det skrevet et dikt av Mahmoud Darwish om hva passet betyr, men også hva det kunne betydd.

MAH I diktet skriver Darwish at «all hearts of people are my identity, so take away my passport.» Han mener at vi ikke trenger pass ettersom vi alle tilhører den samme menneskeheten. I stedet for pass kan vi dele samme land og samme jord uten problemer.

MS Passene hadde et speil istedenfor et portrettbilde, slik at alle kunne bruke passet og speile seg i det.

MAH Dette speilet fylte funksjonen til navnet, fødselsdatoen, nasjonaliteten og statsborgerskapet. Vi delte ut passene til papirløse flykninger i palestinerleiren ved St. Jakobskirken. I passene skrev de om drømmene og ønskene sine, så samlet vi passene inn igjen og sendte dem til Stortinget og Kongehuset. På den måten kunne vi fortelle storsamfunnet om hva som skjer i Norge og, på en kunstnerisk måte, vise dem problemene flyktninger møter i landet.

WI Passet dere konstruerte ga de palestinske flyktningene muligheten til å krysse grenser i Oslo også, det ga dem muligheten til å reise fra St. Jakobskirken og til Stortinget. Men: Kan det å vokse og leve med en idé om at man er en flyktning, kan den rotløsheten som følger, være negativ?

MAH Det er slitsomt å være flyktning. Ingen kan nekte for det. Det er også vanskelig å lære og leve et helt nytt liv. I Midtøsten forløper livet på en annen måte enn her i Norge.

WI Hva er forskjellen?

MAH Forskjellen kan være språk og kultur eller levemåter, men den er også måten å eksistere på. Jeg heter Motaz og er den samme Motaz jeg var i Gaza, men jeg eksisterer på en annen måte her. I Norge er det mange ting jeg mangler tilgang til. Da jeg kom til Norge kunne jeg passere en bygning uten å noen anelse om hva som foregikk inne i bygningen. Hele landskapet var uklart for meg. Derfor måtte jeg begynne fra null. Jeg måtte fortelle folk at jeg ikke er en flyktning som trenger et sted å bo eller mat å spise, men at jeg er en person som trenger å lære og leve på nytt. Her i Norge må vi lære å leve alene noen ganger.

MS Man kan også snu det opp ned. Hvis man kommer fra Gaza til Norge er det mye nytt å forholde seg til, man må lære å være alene, det er masse ny teknologi, så hvordan skal man lage kunst her.

MAH Ja, det er også vanskelig. Jeg tror at hvert sted har sine egne problemer og egne utfordringer. I Norge er det ikke krig eller

matmangel, men det finnes andre utfordringer. Det er ikke vanskelig å lære norsk språk, men det er for eksempel vanskelig å finne et sosialt rom der man kan praktisere språket.

WI Når jeg hører dere fortelle om *Gaza (a) live* tenker jeg på *Mystery Skypes.* Det er et prosjekt der ulike skoleklasser rundt omkring kontakter hverandre gjennom Skype. Barna vet ikke hvor de andre barna er og ved å spørre hverandre må de plassere den andre klassen. Tanken er for det første å lære barn geografi ved å be dem stille spørsmål om kontinentet, landegrenser og klima. Men for det andre tror jeg prosjektet også handler om å avmystifisere «den andre». Istedenfor å assosiere Etiopia, for eksempel, med hungersnød og barn med oppblåste mager, får en norsk klasse møte etiopiske barn som er like pent kledde som dem og som kommuniserer like godt på engelsk. Skype-møtene handler om å motarbeide stakkarsliggjøringen av mennesker i såkalte u-land. Når dere lar Gaza møte Brussel, og Brussel møte Gaza, bidrar det både til å fortelle om situasjonen i Gaza og å avmystifisere palestinerne. Mystifiseringen er noe vi ofte møter i Norge. Da den store debatten om syrere og norske flyktningkvoter foregikk i norsk samfunnsdebatt, reagerte jeg på at det måtte folk ut i norske aviser og forklare at syrere også er leger og advokater. Nesten som om de prøvde å fortelle at syrerne ikke er primitive villmenn som kommer for å overta landet. Har dere gjort dere noen tanker om hvordan deres prosjekter gjør mennesker til mennesker, hvordan det bidrar til å avmystifisere andre?

MS Da vi sist jobbet i Gaza i 2012, inviterte vi universitetsstudenter til å være med på å lage flaskepost. Havet er den eneste grensen som oppleves åpen. I praksis er ikke en gang havet åpent, men ser man ut mot horisonten oppleves den åpen. Derfor ønsket vi å bruke sjøen til å kommunisere ut. En av studentene som deltok het Islam, og skrev en flaskepost som jeg tok med meg til Brasil. Prosjektet var en slags stafett der brevene ble skrevet ett sted, men ble satt ut et annet sted. Akkurat disse flaskepostene ble satt ut i Rio de Janeiro. En fisker fant flaskeposten og ga den i gave til sin datter. Datteren og Islam kom i kontakt. Islam var i utgangspunktet skeptisk til prosjektet og var kynisk med tanke på sin egen situasjon, men etter at han kom i kontakt med Brasil fikk han plutselig motivasjonen tilbake. Så bestemte han seg for å skrive et brev til presidenten i Frankrike. Han kunne søke utvekslingen til Frankrike gjennom universitetet, men da måtte han ta en prøve i Jerusalem og Jerusalem kunne han ikke reise til. Islam studerer nå i Brussel.

WI Det er utrolig hva en flaskepost kan utrette, men dere nevnte at universitetsstudenten var demotivert og pessimistisk i begynnelsen av prosjektet. Er denne pessimismen noe dere møter på når dere er i Gaza?

MAH Palestinere kan ikke velge å gi opp. De vet at de ikke får muligheten til å reise ut, men de står på likevel. Det finnes selvfølgelig noen som blir nedtrykt av situasjonen, det er de som opplever at deres drømmer blir knust ved Gazas grenser. Men mange som insisterer på å leve. Jeg husker at noen nordmenn spurte meg: Du snakker norsk og engelsk, du klarer deg, og det ser ikke ut som om du kommer fra en krig. Jeg svarte: Vi palestinere har lyst til å leve, vi har lyst til å lære mer og vi har lyst til å se mer.

MS *Gaza (a)live* er en motstand mot det å gi opp.

MAH Kunst i Palestina er motstand mot okkupasjon. Palestinerne taler sin sak gjennom kunsten. Med *Gaza (a)live* viser vi et lys som stråler ut av mørket. ———

Intervju av Warsan Ismail

Marie Skeie er en kunstner basert i Oslo. Hun avsluttet nylig sin master i Kunst og offentlig rom ved Kunsthøgskolen i Oslo.

Motaz al Habbash er en palestinsk artivist. Han jobber som omviser i Tenthaus som er et kunstnerdrevet prosjektrom i Oslo.

9

Lysebrun lesbe som pusher 30

Nora Mehsen

Nora Mehsen er utdannet kriminolog, arbeider som likestillingsbyråkrat og er leder i organisasjonen Skeiv Verden.

«Desert sand» heter foundationfargen min. Det vil si, huden min har samme farge som rundslipte bergartsfragmenter fra landområder med svært tørt klima og begrenset grunnlag for plante-, dyre- og menneskeliv. Der har du hudfargen min, en farge som viser til ugjestmilde strøk i en helt annet del av verden enn den jeg ble født og vokste opp i. Foundation-flasken min forteller meg at jeg egentlig er på feil plass, noe flere mennesker ser ut til å istemme:

– Hvor kommer du fra?
– Tønsberg.
– Nei, sånn egentlig?
– Sånn egentlig kommer jeg fra Stokke, det er et tettsted som ligger et kvarter unna Tønsberg, men det er så få som har hørt om det, så jeg pleier bare å si «Tønsberg» når noen spør hvor jeg er fra.
– Du skjønner hva jeg mener...
– Altså, spør du meg om hvorfor jeg er brun?
– HEHE, på en måte, ja, HEH.
– Ungarsk mor. Irakisk far. Norsk statsborger. Lesbisk. Feminist. Byråkrat. Kriminolog. Arbeiderklassebakgrunn, middelklassefremtid. Hundeeier. Muslim. Vegetarianer. Altfor nærme 30. Blodtype 0. Var det noe mer du lurte på?

Moren min, på den andre siden, insisterer på at jeg er hvit. «Hva mener du med at du ikke føler deg hvit?», spurte hun meg i en samtale vi hadde her om dagen. «Du *er* jo hvit!» «Ok, ungarere flest er hvite», svarte jeg. «Men irakere, majoriteten av oss, finnes i ulike nyanser av brunt. Det gjør meg noe i retning av lysebrun, gjør det ikke? Pluss at opplevelsen min av å være ikke-hvit, henger sammen med erfaringer med å bli annerledesgjort av enkelte etniske norske». Nå skal det sies at etniske norske ikke bare er hvite, flere av dem tangerer mot rosa når de befinner seg i visse sinnsstemninger og under enkelte værforhold, men dere skjønner poenget. For å oppklare hudfarge-, etnisitets-, og rasedilemmaet mitt, valgte jeg å ty til moderen av alle uuttømmelige kunnskapskilder: Wikipedia. Der kunne jeg lese at «desert sand», var en underkategori av fargen «beige», som henviste til et spekter av «dirty whitish» og «pale brownish colors». Skitten hviting og bleik bruning? Dette luktet fasit.

Saken er at jeg, som alle andre mennesker i verden, må forholde meg til sosialt konstruerte kategorier som har innvirkning på mitt syn på meg selv, andres syn på meg og mitt syn om andres syn på meg. Gjennom oppveksten min prøvde jeg for eksempel iherdig å passere som norsk. Jeg passet på å ha en lusekofte i garderoben, den beste norskkarakterer i vitnemålet, brunost i kjøleskapet og en strekmunn i ansiktet. Det hjalp også å ha et etternavn som sluttet på –sen (flaks at det var akkurat Norge pappa flyktet til). Hver gang jeg fikk spørsmål om hvor jeg egentlig kom fra, svarte jeg at jeg hadde foreldre fra Ungarn og Irak, men at jeg var "FØDT OG OPPVOKST I NORGE". Den siste delen var åpenbart den viktigste og måtte bli sagt høyest. Deretter gjenstod det å krysse fingrene for at svaret mitt ga utslag på norskhetsbarometeret jeg følte at de melkehvite spørsmålsstillerne testet meg opp mot.

Så er det selvfølgelig ikke alltid samsvar mellom intensjon og effekt. Small talk om hvor man *egentlig* kommer fra, trenger ikke være ondsinnet av vedkommende som spør. I mange tilfeller blir spørsmålet formulert med bakgrunn i en genuin interesse for å bli bedre kjent med den som blir spurt. Men hva er metakommunikasjonen det bærer i seg? Hver gang jeg får dette spørsmålet, baserer det seg åpenbart på

«Skeive muslimer er ikke inkarnasjonen av det utenkelige. Det foregår ingen sivilisasjonskamp inni meg mellom mitt «vestlige» lesbiske meg og mitt «muslimske» meg.»

spørsmålsstillerens oppfatning av mitt desert sand-utseende som avvikende fra –i hens oppfatning– et *autentisk* norsk utseende. Istedenfor å bruke tid på å spekulere på detaljene i stamtavlen min i sitt stille sinn, tar vedkommende en manøver hen tror er en snarvei og spør meg direkte. Trøbbelet som ligger i denne typen spørsmål er at de medfører at jeg, uavhengig av hva min subjektive identitet måtte være, får beskjed om at jeg er en *Annen*. Dette føyer seg inn i rekken av andre beslektede signaler jeg måtte få i løpet av en dag, som:

Når jeg er på en fest og havner i prat med en fyr som sier «det er så bra at du jobber med forebygging av seksualisert vold, da kan du kanskje bidra til at alle disse fremmedkulturelle slutter å voldta norske jenter».

Som når jeg er ved T-banestasjonen på Hovseter og smiler da jeg ser en søt hund gå forbi meg, eieren sier «dånt bi affreid, it is nått deindjurøs», og jeg svarer at jeg slett ikke er redd for hunder og at jeg, tro det eller ei, snakker norsk.

Som når jeg er hos en venninne av meg og tenåringsbroren hennes spør meg hvordan jeg klarer å holde balansen, fordi «araber-nesa di er så stor at du burde ha ligget i grøfta».
Som når jeg åpner avisen og leser at kong Harald mener at løsningen på flyktningkrisen er å hjelpe flyktningene i nærområdene, fordi «vi ikke kan ta imot hele Afrika i Europa». Da er det ikke så

overbevisende når han kort tid etter spytter ut en tale skrevet av en av hoffets medierådgivere, hvor han erklærer at nordmenn nå også finnes i ulike fargenyanser, og at hans største håp er at Norge skal bygges videre på «tillit, fellesskap og raushet».

Hver gang krymper følelsen min av at landet jeg er født og oppvokst i også tilhører sånne som meg og mine foreldre.

I senere tid har det i tillegg blitt trendy både blant opinionen og i politikken å tegne opp et gjensidig fiendebilde mellom skeive og muslimer. Kampen mot homofobi og transfobi har i mange tilfeller blitt instrumentell - et verktøy for å legitimere rasistisk og islamofobisk retorikk og politikk. Det er *Oss* forkjempere for frihet, menneskerettigheter og toleranse (populært kalt «vestlige verdier») og *De* bakstreverske, dogmatiske og hatefulle muslimene. «Homofob» er nå en identitet som mange med samme etniske og kulturelle bakgrunn som meg blir tilskrevet. For ikke å snakke om hvem jeg er når jeg bærer hodeplagg - en undertrykt IS-tilhenger klar til å snik-tildekke hver eneste melkehvite, miniskjørtbærer i dette vakre, langstrakte land.

Når mennesker med migrantbakgrunn får lag på lag med mikroerfaringer som oppleves som andregjørende, resulterer det i en tilværelse hvor vi må forholde oss til en tilskrevet identitet som en *Annen*. Da jeg var yngre responderte jeg, som beskrevet ovenfor, med å distansere meg fra denne identiteten som jeg ble fortalt at jeg var i besittelse av. I dag tenker jeg på hvor viktig det er for meg, og mange andre mennesker med migrantbakgrunn, å ta tilbake makten over egen identitet. Så:

Skeive muslimer er ikke inkarnasjonen av det utenkelige. Det foregår ingen sivilisasjonskamp inni meg mellom mitt «vestlige» lesbiske meg og mitt «muslimske» meg. Jeg er ingen trojansk hest som prøver å utslette de demokratiske verdiene i det norske samfunnet og forpeste fremtidens generasjoner. Og spør du meg hvor jeg *egentlig* kommer fra? Jeg er IRAKISK, UNGARSK og NORSK (med trykk på alle tre) og dette er mitt land, like mye som det er ditt. Khalas, el mondtam, ferdig snakka. ——

2.9
I introen etableres både stemningen og karakterene som litt skumle og mystiske. Etter hvert ser vi flere og flere vanlige aktiviteter mennesker gjør mens de er på jobb eller lever livene sine. Publikum begynner gradvis å se dem som mennesker i stedet for insekter. Forhåpentligvis begynner de å stille spørsmål, som hvem er disse mennesker, hvorfor jobber de om natten og hva føler de egentlig?

Transnational Arts Production (TrAP) er en kunstprodusent og pådriver for mangfold i norsk kulturliv. Mer informasjon på trap.no. Her møter du TrAP i månedene som kommer:

17. nov. kl. 15:30

på Kunsthøgskolen i Oslo inviterer TrAP og Minareten til en panelsamtale og workshop. Hvorfor velger så få med minoritetsbakgrunn en kreativ karriere? Og hva kan vi gjøre med det?

1–2. feb. kl. 19:30

møter du oss i Operaen med forestillingen *Reversible*. Danseren Bouziane Bouteldja står helt alene på scenen, med dansegulvet som et speil. Bouteldja har opplevd overgrep som barn. I denne forestillingen bruker han kroppen til å bygge seg opp igjen, og ta et oppgjør med samfunnets press, krav og påføring av skyld og skam. Billetter kan kjøpes på Operaen.no og koster 300,- / 150,- for studenter og honnør.

Transit Radio

er en podkast-serie som gir deg musikk og stemmer fra flyktninger og asylsøkere i Norge. Hør den på transitradio.no

Nøkkel til byen

er et nytt prosjekt der vi vil snakke med folk som besøker kunstinstitusjonene sjeldent. Vi inviterer til kunst- og kulturopplevelser, og spør hva som skal til for at kulturtilbudene skal bli relevant for flere. Vil du bli med? Kontakt oss på post@trap.no

10 undersøkelser:
Utgitt av TrAP, 2016

Ansvarlig redaktør
Hilde Ghosh Maisey

Gjesteredaktør
for dette nummeret er
Warsan Ismail

Design
João Doria

Trykk
Stibo, Danmark

Opplag
20 000

Innledende redaksjon har bestått av
Anne Esther Boukris,
Charlotte Hidle,
Frida Rusnak,
Merete Røstad,
João Doria og
Silje Eikemo Sande

Josef Tzegai Yohannes er tegneserieforfatter, og skaper av serien The Urban Legend. Den populære superhelten er tilgjengelig på 12 ulike språk, og er blitt del av pensum på norske skoler.

10 Josef Yohannes The Urban Legend

KULTURRÅDET Arts Council Norway
Oslo kommune
AKERSHUS fylkeskommune

Manus: Josef Yohannes • **Tegninger:** Steve Baker
Farger: Jacinto José Moyano Guerrero • **Sats:** Terje Krumins • **Produsent:** Sajid Malik

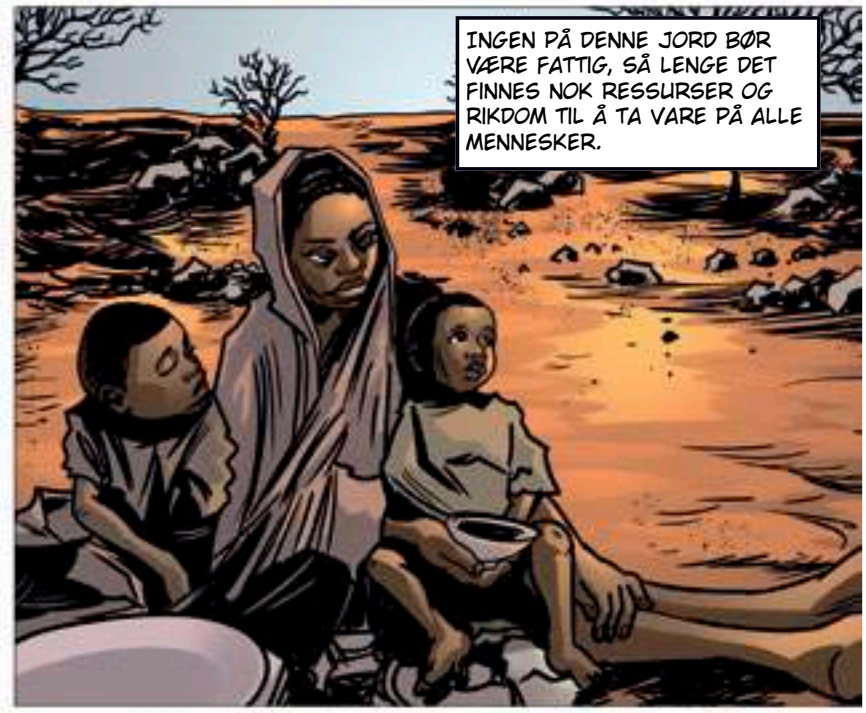

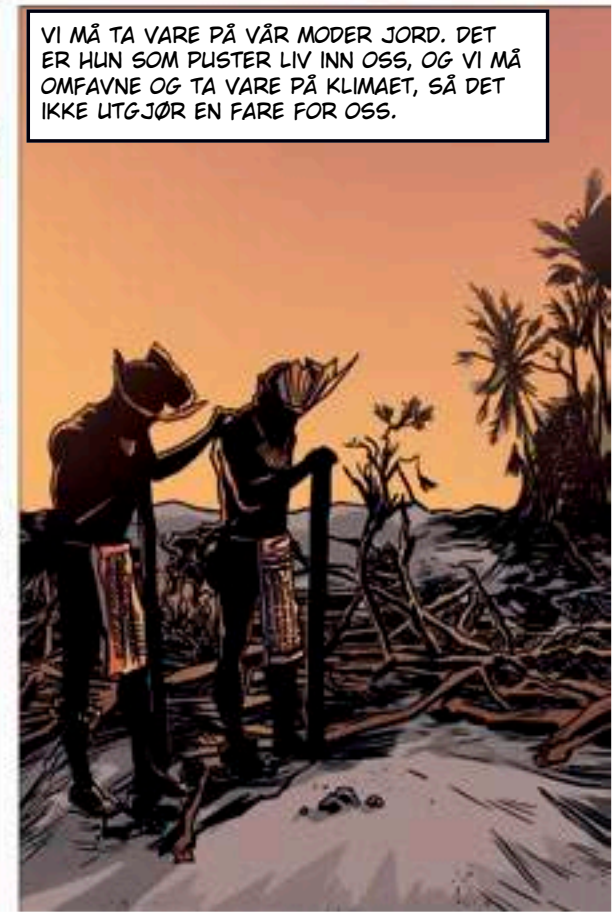

Les mer om The Urban Legend på www.theurbanlegend.no